

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

БАЖЕНКОВ ЄВГЕН ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 37.014.5 (043.3)

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ: ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ**

**спеціальність: 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством**

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Одеса – 2023

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Міжнародному науково-технічному університеті імені академіка Юрія Бугая, м. Київ

Науковий консультант доктор економічних наук, професор,
Заслужений працівник освіти України,
Сафонов Юрій Миколайович,
Державна наукова установа
«Інститут модернізації змісту освіти»
Міністерства освіти і науки України,
заступник директора

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
Заслужений економіст України,
Маргасова Вікторія Геннадіївна,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Міністерства освіти і науки України,
проректор з наукової роботи;

доктор економічних наук, професор,
Мельник Віктор Миколайович,
Державна освітня установа
«Навчально-методичний центр з питань якості освіти»
Міністерства освіти і науки України,
директор;

доктор економічних наук, професор
Штулер Ірина Юріївна,
ВНЗ «Національна академія управління»,
перший проректор

Захист відбудеться «23» лютого 2023 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.051.11 в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова Міністерства освіти і науки України за адресою: 65058, м. Одеса, Французький бульвар, 24/26, ауд. 202.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського національного університету імені І. І. Мечникова Міністерства освіти і науки України за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 24.

Реферат розісланий «20» січня 2023 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ірина ЛОМАЧИНСЬКА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Економіка та менеджмент у освіті – це наука та галузь знань, у якій є свої закони, закономірності, категорії, моделі, механізми та принципи, які забезпечують її функціонування та розвиток, а також відтворення національного інтелектуального капіталу. Інвестиційно-інноваційний шлях розвитку національної економіки потребує формування та впровадження нових методів, які забезпечать функціонування та розвиток освітньої галузі. Трансформаційні перетворення в освітній галузі за останні роки мали хаотичний характер. Натомість підвищення якості освітньої діяльності на всіх рівнях, суб'єкти галузі орієнтовані на виживання, збільшення бюджетного фінансування та імітації інноваційних процесів в освітньому середовищі. Не отримали належного розвитку ефективна процедура організації та планування вдосконалення освітньої діяльності, частково припинено довгострокове та середньострокове прогнозування сфери послуг у освітній галузі України.

Формування ефективної системи стратегічного управління в освітній галузі є важливим та необхідним етапом на шляху забезпечення розвитку освітньої сфери країни. Питання пошуку дієвих механізмів стратегічного управління та створення сучасних управлінських моделей в освітній галузі є необхідною умовою модернізації національного освітнього простору. Відновлювальні та трансформаційні процеси в країні потребують створення гнучкої, цілеспрямованої, результативної та ефективної системи інституційно-суспільного управління освітньої галузі, що забезпечуватиме стратегічний розвиток та якість освітніх процесів з орієнтацією на формування національного людського капіталу, який задовольнятиме потреби держави, запити суспільства, територіальних громад та суб'єктів підприємництва.

Події, які відбуваються у національному просторі візуалізували необхідні зміни у стратегічному потенціалі розвитку освітньої галузі. В умовах поширення пандемії COVID-19, воєнної агресії та інших глобальних викликів актуальним вирішенням стратегічних завдань системи управління в освітній галузі є забезпечення збалансованого розвитку її сегментних складових із фокусуванням на стратегічний потенціал освітньої галузі. Орієнтація на результативне й ефективне функціонування освітньої галузі у довгостроковій перспективі породжує необхідність визначення її стратегічного потенціалу, ступеня його використання, здатності адаптуватися до змін в зовнішньому середовищі, можливості управління поведінкою внутрішніх сегментів, процесом їхньої адаптації до глобальних викликів та забезпечення результативності й ефективності внутрішньогалузевого управління. Функціонування та розвиток освітньої галузі потребує застосування розвиненіших управлінських технологій, які враховують сучасні внутрішньогалузеві соціально-економічні процеси, потреби національної економіки та суспільства. Застосування прогресивних концепцій внутрішньогалузевого управління сприятиме досягненню стратегічних цілей в освітній галузі з підвищенням її результативності й ефективності з урахуванням досвіду європейських країн. Враховуючи зазначені концепти, дослідження теоретико-

методологічних питань забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі в умовах глобальних викликів та посиленних інтеграційних процесів є актуальним завданням.

Значний внесок у становлення і розвиток основ теорії та методології стратегічного управління внесли зарубіжні вчені: Р. Акофф, І. Ансофф, М. Армстронг, П. Друкер, Б. Карлофф, Г. Клейнер, У. Кінг, Ф. Котлер, Г. Мінцберг, А. Маслоу, А. Маршалл, Г. Мінцберг, М. Портер, Ф. Тейлор, А. Томпсон, Й. Шумпетер та ін. Різним аспектам забезпечення стратегічного управління, зокрема й у освітній сфері, наукові праці присвятили українські вчені: Л. Антонюк, О. Амоша, В. Геєць, В. Борщ, А. Вітренко, І. Грищенко, С. Гуткевич, С. Захарін, В. Кремінь, Е. Кузнєцов, О. Кузьмін, Я. Котляревський, І. Ломачинська, А. Мазаракі, Є. Масленников, В. Маргасова, І. Маркіна, В. Марічереда, В. Мельник, С. Ніколаєнко, О. Побережець, Ю. Сафонов, О. Халимоник, О. Шеремет, С. Шкарлет, К. Шапашников, О. Шкуратов, І. Штулер, та ін.

Незважаючи на дослідження, які присвячені питанням функціонування та розвитку освітньої галузі, практично відсутні розробки щодо методологічних та практичних засад забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі в умовах глобальних викликів і посиленних інтеграційних процесів. Дисертаційна робота спрямована на розв'язання науково-прикладної проблеми, яка полягає у відсутності системного підходу у цілеспрямованому забезпеченні системи стратегічного управління освітньої галузі у трансформаційних умовах, що обумовило вибір теми дослідження, його мету, завдання, об'єкт, предмет, методи та структуру.

Зв'язок наукової роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою науково-дослідної роботи Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая «Соціально-економічні детермінанти формування та реалізації публічної політики України в умовах цифровізації» (номер державної реєстрації 0122U001115) – автором запропоновано науково-практичні засади концептуально-методологічної основи стратегічного потенціалу розвитку освітньої галузі в умовах глобальних викликів, яка ґрунтується на архітектурі синтезу та семантичного моделювання соціальної, інвестиційної, інноваційної та інтеграційної складової освітньої галузі; «Модернізаційні детермінанти трансформації суспільно-територіальних систем України в умовах посилення процесів євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0118U001588) – запропоновано методичні підходи до застосування методології форсайту у стратегічному управлінні освітньої галузі; відповідно до плану наукових досліджень ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» у процесі виконання наукової теми: «Макроекономічне моделювання системної динаміки планування та управління системою вищої освіти: філософія і методологія» (номер державної реєстрації теми 0117U002531, 2017–2019 р.) – запропоновано науково-методичне забезпечення застосування системно-функціонального підходу до стратегічного управління в освітньої галузі; відповідно до плану наукових досліджень «Науково-методичні засади організації та проведення дослідно-експериментальної роботи в навчальних закладах України у контексті реаліза-

ції Концепції Нової української школи» (номер державної реєстрації теми 0117U006233, 2017–2024 р.) та «Дослідження модернізації структури і змісту вищої освіти в контексті імплементації Закону України «Про вищу освіту» (номер державної реєстрації теми 0117U000235, 2017–2024 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка та обґрунтування теоретико-методологічних положень та практичних рекомендацій щодо забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі в умовах глобальних викликів та посиленіх інтеграційних процесів.

Досягнення мети роботи зумовило необхідність постановки та вирішення таких основних завдань:

- узагальнити теоретико-методологічні підходи до визначення сутності забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі, уточнити понятійно-категоріальний апарат та аргументувати теоретичний базис;
- розробити концептуально-методологічну основу стратегічного потенціалу розвитку освітньої галузі в умовах глобальних викликів;
- запропонувати методичні підходи до застосування методології форсайту у стратегічному управлінні освітньої галузі;
- розробити механізм комплексної системи стратегічного управління процесом модернізації освітньої галузі;
- запропонувати науково-методичне забезпечення застосування системно-функціонального підходу до стратегічного управління освітньої галузі;
- удосконалити генезис методичних підходів до організації стратегічного управління в освітній галузі під впливом глобальних викликів;
- удосконалити концептуальні засади моніторингу в системі стратегічного управління освітньої галузі;
- розробити концептуальне забезпечення діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі;
- визначити концептуальні підходи до контролінгу в системі стратегічного управління освітньої галузі з урахуванням впливу глобальних викликів;
- обґрунтувати та запропонувати наукові засади й методологічні домінанти побудови комплаєнс-системи в освітній галузі;
- узагальнити теоретико-методичні засади стратегічного планування освітньої галузі;
- запропонувати концептуально-методичну підтримку процесу функціонування та стратегічного управління освітньої галузі.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі в умовах глобальних викликів.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та методичні засади забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі й прикладні аспекти його запровадження.

Методи дослідження. Теоретичною, методологічною та концептуальною основою дисертаційного дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи й підходи: морфологічного аналізу – при уточненні понятійно-категоріального

апарату забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі; системно-функціональний підхід – при дослідженні системи стратегічного управління освітньої галузі; порівняльний і статистичний аналіз – при дослідженні сучасного стану та тенденцій розвитку освітньої галузі; діагностичний підхід – для формування та обґрунтування концептуального забезпечення діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі; логіко-порівняльний метод – для обґрунтування понятійно-категоріального апарату процесу забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі; емпіричний метод – при узагальненні теоретико-методичних засад стратегічного планування в освітній галузі. У дисертаційній роботі використано абстрактно-логічний метод, структурно-функціональний та інтеграційний підходи, метод логіко-змістовного моделювання – при розробці механізму комплексної системи стратегічного управління процесом модернізації освітньої галузі; функціональний синтез – при конструюванні концептуальних засад та методичних положень організації стратегічного управління в освітній галузі під впливом глобальних викликів. У дисертаційній роботі застосовано графічний метод для наочного відображення методологічних констант наукового дослідження.

У дисертаційному дослідженні статистичну і фактологічну основу становлять чинні законодавчі акти та нормативно-правові документи центральних і місцевих органів влади, офіційна статистична інформація Державної служби статистики України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства цифрової трансформації України, Міністерства економіки України, Міністерства інфраструктури України, Міністерства фінансів України, наукові роботи, розробки провідних національних та зарубіжних учених та фахівців-практиків із питань функціонування та розвитку освітньої сфери, результати власних наукових та аналітичних досліджень і розрахунків, офіційні публікації міжнародних інституцій, Інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці концептуальної основи та науковому обґрунтуванні теоретико-методологічного базису, методичних положень і рекомендацій щодо забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі, що дозволить підвищити рівень стратегічного управління в освітній галузі в умовах глобальних викликів та посиленних інтеграційних процесів. Наукове дослідження спрямоване на вирішення сучасних проблемних питань у забезпеченні системи стратегічного управління освітньої галузі через концепти еволюційної парадигми функціонування та розвитку освітньої сфери країни.

Найбільш значні наукові результати, що виносяться на захист:

вперше:

– сформовано концептуально-методологічну основу стратегічного потенціалу розвитку освітньої галузі в умовах глобальних викликів, яка ґрунтується на архітектурі синтезу та семантичного моделювання інвестиційної, інноваційної та інтеграційної складової в освітній галузі, враховує об'єктивні та потенційні її можливості, характерні особливості функціонування суб'єктів освітньої діяльності, здатністю їх вирішувати на ринку освітніх послуг, врахування стратегічних пріоритетів стейкхолдерів, що уможливорює за рахунок сукупності

наявних ресурсів, можливостей і здібностей забезпечити ефективність процесу розробки та реалізації стратегії розвитку освітньої галузі;

- запропоновані методичні підходи до застосування методології форсайту у стратегічному управлінні освітньої галузі, яка дозволяє за допомогою параметричних інструментів фундаментально-прикладної спрямованості сфокусуватися на мультиваріативному моделюванні перспектив освітньої галузі та розвитку освітнього середовища в країні з урахуванням впливу контрольованих і неконтрольованих факторів, що дозволить здійснити вибір стратегічних та новаторських напрямів розвитку, забезпечуючи валідність прогнозу та ефективне використання результатів в управлінні освітньої галузі;

- розроблено механізм комплексної системи стратегічного управління процесом модернізації освітньої галузі, яка продукує комплекс системної й адаптивної взаємодії узгоджених складових організаційного, структурного, функціонального, ресурсного та методичного спрямування, які орієнтовані на перманентне вирішення стратегічних завдань внутрішньогалузевої модернізації з урахуванням ринкових важелів та регуляторів, з метою забезпечення розвитку освітньої галузі та реалізації її стратегічного потенціалу;

- запропоновано науково-методичне забезпечення застосування системно-функціонального підходу до стратегічного управління галузі, яке генералізує дослідження структури управління в освітній галузі, виявленні функцій елементів, систематизації внутрішньогалузевого управління по спільності функціонального призначення та синтезі правил системної взаємодії у внутрішньогалузевому середовищі з урахуванням стратегічних факторів та ентропії, що дозволить візуалізувати значення комплексності, широти охоплення і чіткої організації в дослідженні, проектуванні та плануванні управлінської діяльності в освітній галузі;

удосконалено:

- генезис методичних підходів до організації стратегічного управління в освітній галузі під впливом глобальних викликів, які, на відміну від існуючих, передбачають різноплановий, структурно-функціональний і формально-поведінковий управлінський процес, який забезпечує формування та реалізацію стратегій розвитку освітньої галузі, що сприяють балансуванню відносин на ринку освітніх послуг між стейкхолдерами, а також досягненню візуалізованих цілей за умови використання людського капіталу;

- концепцію моніторингу в системі стратегічного управління освітньої галузі, яка, на відміну від існуючих, доповнюється компонентами взаємопов'язаних елементів та системно-функціональним та структурно-організаційним спостереженням за перебігом і характером якісних або кількісних змін у стратегічному управлінні освітньої галузі, з метою отримання аналітичної та синтетичної інформації для ухвалення ефективних управлінських рішень, які сприятимуть динамічному розвитку національного освітнього простору в умовах посиленних глобальних викликів;

- концептуальне забезпечення діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі, яке доповнюється парадигмою мультиелементного комп-

лексного дослідження соціально-економічної діяльності освітньої галузі та виявлення відхилень від стійких і визначених параметрів та запобіганню порушення діяльності у внутрішньогалузевому середовищі, для отримання результатів, які закладають фундамент для прийняття обґрунтованих, достовірних, неупереджених і зважених рішень в системі стратегічного управління освітньої галузі;

– концептуальний базис та підходи щодо контролінгу в системі стратегічного управління освітньої галузі, які доповнюються комплексом синтезованої взаємодії елементів стратегічного управління соціально-економічними компонентами в освітній галузі, що надає можливість попередити або ідентифікувати на початковому етапі можливі ризики у функціонуванні освітньої галузі та своєчасно вжити заходів щодо їх усунення або недопущення з урахуванням впливу глобальних викликів;

набули подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат доповнено категорією «забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі», під яким розуміється сукупність управлінських заходів, процесів, організаційно-функціональної та інструментальної підтримки, які спрямовані на мультисегментний розвиток внутрішньогалузевого середовища та реалізацію потенціалу освітньої галузі;

– наукові засади та методологічні домінанти побудови комплаєнс-системи в освітній галузі, яка є незалежною функцією органів внутрішньогалузевого управління, що моніторить, виявляє, діагностує, оцінює, надає відповідні внутрішньогалузеві поради, і готує звіти щодо комплаєнс-ризиків у освітній галузі та візуалізує цілеспрямоване дотримання суб'єктами освітньої галузі вимог нормативно-правового характеру та зобов'язань, щодо доброчесності, транспарентності, антидискримінаційної поведінки, конфіденційності, автаркчності, боротьби з корупцією, врегулювання внутрішньогалузевих конфліктів, закупівель, природоохоронної діяльності, забезпечення інформаційно-комунікаційних зв'язків, трудового законодавства, обробки персональних даних, ковенантів, кібербезпеки та синергії в освітній галузі, що підтвердить відповідність функціонування та розвиток внутрішньогалузевого середовища встановленим вимогам, стандартам та правилам;

– теоретико-методичні засади стратегічного планування освітньої галузі, що, на противагу існуючим, доповнюються парадигмою інвестиційно-інноваційного вектору та модульованими компонентами, що істотно розширює процес використання потенціалу освітньої галузі;

– концептуально-методична підтримка процесу функціонування та стратегічного управління освітньої галузі, яка, на противагу існуючим, на основі еволюції концепцій управління ґрунтується на синтезованому застосуванні принципів, методів і способів впливу суб'єкта стратегічного управління в освітній галузі на відповідний об'єкт управління для реалізації стратегічного потенціалу, що забезпечить реалізацію інноваційних стратегій, пріоритетів та створення нових моделей освітніх процесів і розвитку механізмів інституційно-суспільного управління в освітньому середовищі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретико-методологічні положення дисертаційної роботи доведено до рівня конк-

ретних методик та рекомендацій щодо забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі в умовах глобальних викликів та посиленних інтеграційних процесів.

Найбільш суттєву практичну цінність мають такі науково-прикладні розробки та рекомендації: сформоване концептуальне забезпечення діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі; запропоновані методичні підходи до застосування методології форсайту у стратегічному управлінні освітньої галузі; розроблений механізм комплексної системи стратегічного управління процесом модернізації освітньої галузі. Окремі авторські рекомендації реалізовані на загальнонаціональному, регіональному та міжнародному рівнях. Матеріали дисертаційної роботи взято до використання:

- Комітетом Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій (довідка № 04-24/18-2021/399555 від 17.12.2021 р.) – пропозиції автора використовуються у процесі створення законів з питань освіти;

- Офісом Президента України (довідка № 43-01/777 від 22.12.2021 р.) – результати дослідження використовувалися при підготовці Указу Президента України від 30 березня 2021 року № 130 «Про пріоритетні заходи щодо розвитку професійної (професійно-технічної) освіти»;

- Міністерством освіти і науки України (довідка № 1/954-22 від 20.01.2022 р.) – пропозиції щодо організаційних і структурно-функціональних перетворень у контексті інноваційної модернізації освітньої галузі;

- Департаментом освіти і науки Кіровоградської обласної військової адміністрації (довідка № 01-08/4/1-25 від 02.05.2022 р.) – застосування запропонованої методології форсайту на регіональному рівні;

- Департаментом освіти, науки, молоді та спорту Хмельницької обласної військової адміністрації (довідка № 607-41.2022 від 06.05.2022 р.) – застосування інноваційного підходу до програми формування стратегічних цілей розвитку освітньої галузі та її структурних сегментів;

- Результати дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая та вищих навчальних закладів України (довідка № 02/1886 від 26.10.2022 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, у якій викладено авторський підхід до розробки методологічних, методичних та прикладних положень щодо забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі в умовах глобальних викликів і посиленних інтеграційних процесів. Наукові результати, що викладені у дисертаційній роботі, розроблені автором особисто. З наукових публікацій, виданих у співавторстві, у дисертаційній роботі використані лише ті положення, які становлять індивідуальний внесок автора, про що зазначено в переліку публікацій, зазначених в рефераті. Матеріали та висновки кандидатської дисертації при підготовці цієї роботи не використовувались.

Апробація результатів дисертації. Матеріали дослідження апробовано у методичних розробках, рекомендаціях і пропозиціях, викладено у монографії,

статтях, упроваджено в навчальний процес. Основні наукові теоретичні та практичні результати дисертаційної роботи доповідались та обговорювались на міжнародних та українських науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародна науково-практична інтернет конференція «Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення» (м. Київ, 2020 р.), Науково-практична інтернет конференція з міжнародною участю «Впевнений старт до НУШ: досвід реалізації початкової та перехід до середньої школи» (м. Луцьк, 2021 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Mechanism for economic development in the context of global changes: international experience» (м. Рига (Латвія), 2021 р.), Міжнародний семінар «European Project Management: «Applied information technology in Education» (м. Ченстохова (Польща), 2021 р.) XI Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми теорії і практики менеджменту» (м. Одеса, 2022 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Формування обліково-аналітичного забезпечення організаційно-управлінської підтримки суб'єктів національної економіки» (м. Одеса, 2022 р.), II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення» (м. Київ, 2022 р.).

Публікації. Найсуттєвіші теоретичні та практичні результати дослідження відображено у 38 наукових працях, з яких: 1 одноосібна монографія, 30 статей – у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав; 7 публікацій за матеріалами наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій 57,49 друк. арк., із яких 42,77 друк. арк. належить особисто автору.

Обсяг і структура дисертації. Обсяг і структура дисертації. Загальний обсяг дисертації становить 382 сторінки, її основний зміст викладений на 304 сторінках основного тексту, який складається зі вступу, п'яти розділів і висновків. Дослідження містить 11 таблиць на 8 сторінках, 48 рисунків на 26 сторінках, перелік використаних джерел із 320 найменування на 35 сторінках та додатків на 18 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** дисертаційної роботи обґрунтовано актуальність теми та визначено її зв'язок з науковими концепціями, сформульовано мету та основні завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, висвітлено наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, наведено відомості щодо їх апробації.

У першому розділі – **«Теоретико-методологічні засади забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі»** – досліджено теоретико-методологічну основу забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі, розглянуто системно-функціональний підхід до стратегічного управління в освітньої галузі, запропоновано генезис методичних підходів до організації стратегічного управління під впливом глобальних викликів.

Дослідження генезису парадигм та теоретико-методологічної основи управління в освіті дозволило визначити, що система стратегічного управління

у освітній галузі – це адаптивна, цілеспрямована та мультиструктурована функціональна сукупність взаємодіючих елементів, які відповідають за своєчасне досягнення визначених внутрішньогалузевих стратегічних цілей, на основі реалізації базових та спеціальних функцій внутрішньогалузевого управління із дотриманням принципів послідовності, перманентності, пропорційності, результативності, оптимальності та синергетичного ефекту.

Модернізація відносин освітньої галузі, а також європейський вектор розвитку призводять до розбудови нової формації системи стратегічного управління, яка відрізняється високим рівнем адаптивності, результативності та ефективності, враховуючи стан внутрішньогалузевого, ресурсного, людського потенціалу й управлінських можливостей у внутрішньогалузевому середовищі. Адаптована система стратегічного управління в освітній галузі представлена на рис. 1.

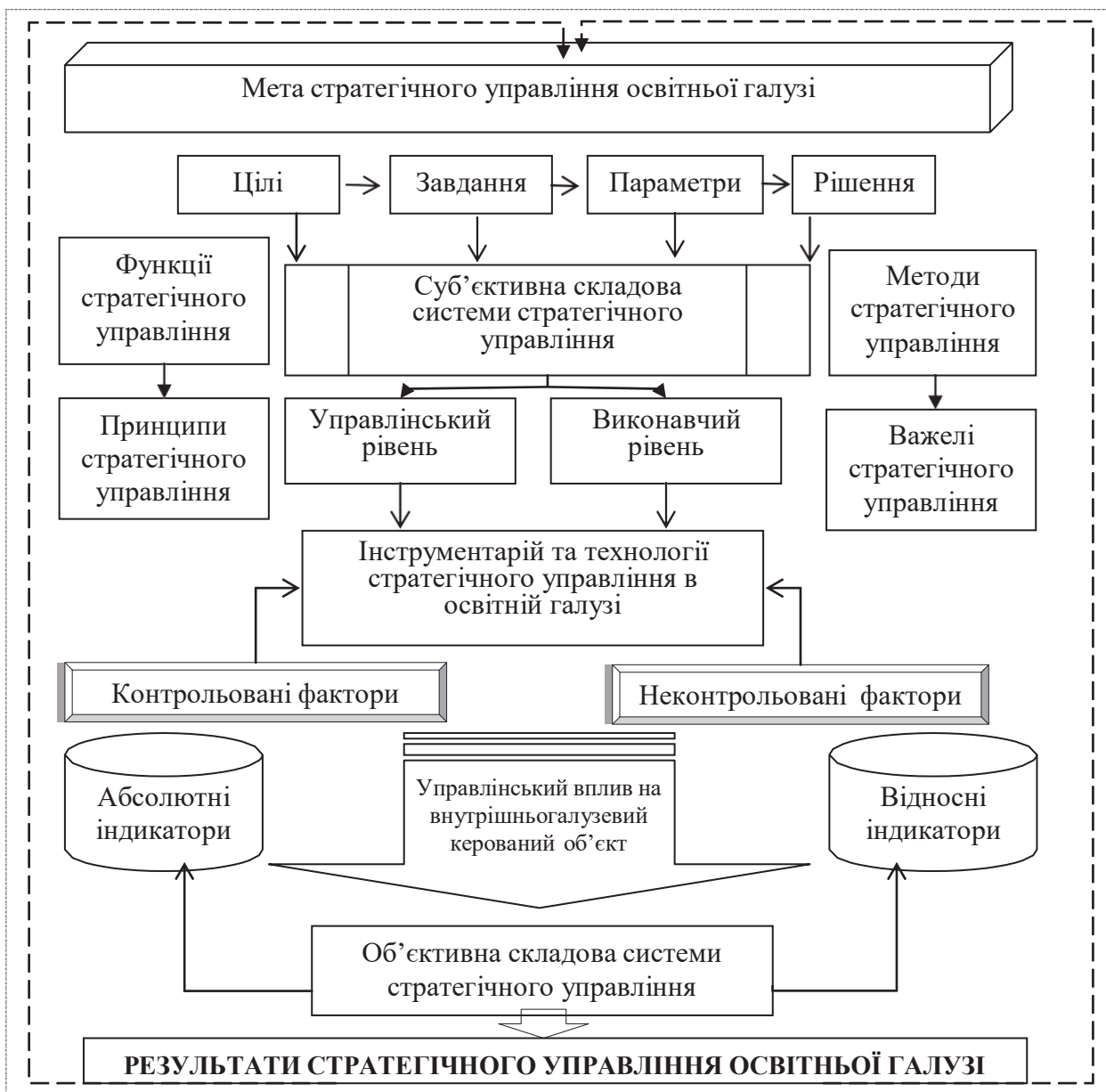

Рис. 1. Адаптована система стратегічного управління у освітній галузі
(Джерело: розроблено автором)

Представлена система стратегічного управління в освітній галузі базується на використанні системно-функціонального підходу з дискретним урахуванням ситуаційної й оптимізаційної складової, що значно підвищує загальну ефективність цілісної системи та її компонентів.

Доведено, що застосування системно-функціонального підходу у стратегічному управлінні освітньої галузі потребує адекватної внутрішньогалузевої реактивності та оптимізації дій або процесів так, щоб незалежно від характеру змін, система управління залишалася здатною до виконання зобов'язань та стабільної роботи. Потреба у стратегічному управлінні в освітній галузі посилює зростання в умовах різких змін кон'юнктури у національному середовищі, глобальних викликів, загострення конкуренції, зростання невизначеності або змін регуляторної політики країни. Провідне значення системи стратегічного управління в освітній галузі візуалізується в моделі внутрішньогалузевого розвитку, яка забезпечується на стратегічну перспективу та спроможність освітньої галузі задовольнити потреби на ринку освітніх послуг та внутрішньогалузевих стейкхолдерів із урахуванням інноваційних та цифрових аспектів. Створення системи стратегічного управління в освітній галузі починається з визначення мети, поступового формування цілей, які трансформуються у завдання, врахування зазначенням і з вимогою до ухвалення внутрішньогалузевих ефективних управлінських рішень та стратегічних факторів.

Логіка системно-функціонального підходу до стратегічного управління у освітній галузі візуалізована на рис. 2.

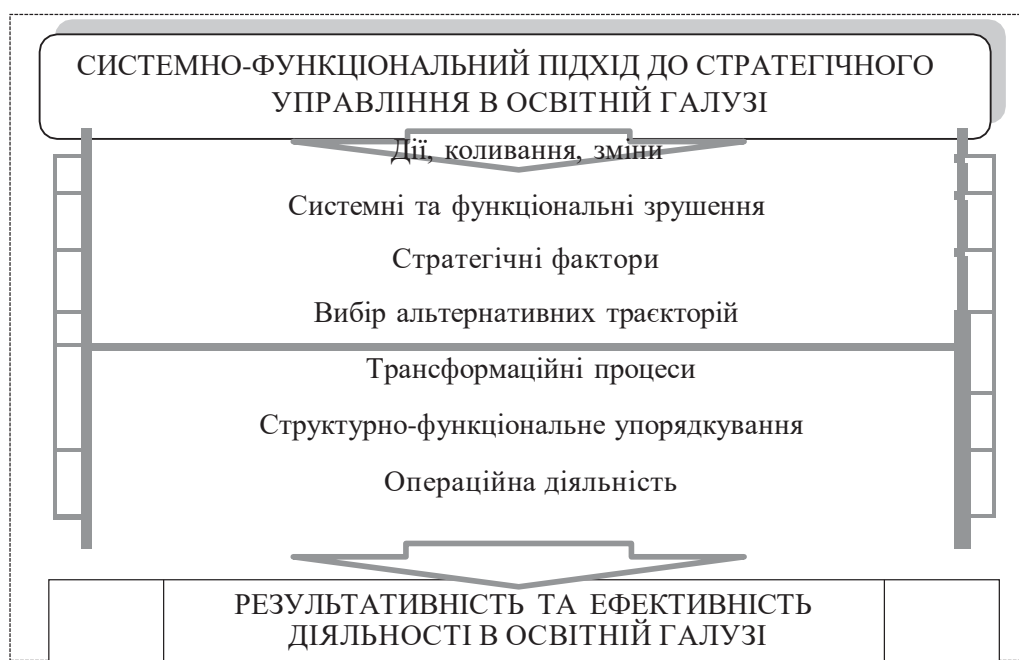

Рис. 2. Логіка системно-функціонального підходу до стратегічного управління в освітній галузі

(Джерело: розроблено автором)

З'ясовано, що система стратегічного управління в освітній галузі має забезпечувати системне регулювання матеріальними, трудовими, фінансовими та

нематеріальними ресурсами з метою досягнення внутрішньогалузевих стратегічних цілей функціонування та повноцінного розвитку освітнього середовища в країні, враховуючи вплив глобальних викликів і загроз. Відповідно створена система стратегічного управління в освітній галузі базується на системно-функціональному підході та внутрішньогалузевих обов'язкових елементах, які забезпечують її розвиток та перманентну адаптацію до впливу глобальних факторів, що уможлиблює значну ефективність результатів, а також розв'язання стратегічних завдань в освітньому середовищі країни.

Доведено, що формування ефективної системи стратегічного управління в освітній галузі є важливим та необхідним етапом у напрямку забезпечення розвитку освітньої сфери країни. Методологія управління в освітній галузі передбачає наявність цілей, законів, принципів, правил, методів і функцій, а також технологій і практики внутрішньогалузевого управління та візуалізується у наступних варіаціях управління: адміністративне – полягає в регламентації обов'язків і прав, нормативів, параметрів тощо; динамічне – сприймає об'єкт внутрішньогалузевого управління через призму ретроспективного і перспективного дослідження; інтеграційне – посилення взаємозв'язків між елементами системи внутрішньогалузевого управління; кількісне – передбачає перехід від якісних до кількісних оцінок за допомогою математичних розрахунків, оцінок експертів тощо; комплексне – враховує облік технічних, екологічних, економічних, соціальних, економічних, політичних та інших аспектів внутрішньогалузевого менеджменту в освітній галузі; маркетингове – передбачає орієнтацію на запити споживачів освітніх послуг та інших стейкхолдерів; нормативне – встановлює наративи внутрішньогалузевого управління за всіма підсистемами; поведінкове – спрямоване на надання допомоги працівникам освітньої галузі в усвідомленні їх можливостей, що підвищує ефективність внутрішньогалузевої діяльності за рахунок усвідомлення власної цінності кожним співробітником; процесне – розглядає функції внутрішньогалузевого менеджменту як процес управління, у якому всі елементи взаємопов'язані та цілеспрямовані; ситуаційне – інструменти управління можуть змінюватися в залежності від внутрішньогалузевої ситуації; системне – допускає, що будь-яка система управління є сукупністю взаємопов'язаних і цілеспрямованих елементів; функціональне – полягає в підході до об'єкта внутрішньогалузевого управління як до сукупності діяльності, які він виконує.

Стратегічне управління в освітній галузі – це різноплановий, структурно-функціональний і формально-поведінковий управлінський процес, який забезпечує формування та реалізацію стратегій розвитку освітньої галузі, які сприяють балансуванню відносин на ринку освітніх послуг між стейкхолдерами, а також досягненню візуалізованих цілей та виокремлених завдань. Стратегія характеризує напрями та шляхи подальшої поведінки суб'єктів освітньої галузі на ринку освітніх послуг, у рамках якого функціонування має забезпечити досягнення внутрішньогалузевих стратегічних орієнтирів та виконати соціально-економічну місію – розвиток людського капіталу для національної економіки та суспільства.

Автором обґрунтовано, що стратегія в освітній галузі – це цілеспрямований довгостроковий кількісно та якісно орієнтовний напрям розвитку освітньої галузі, який охоплює сферу, засобів, структури, функцій та форми її діяльності, системи внутрішньогалузевих і зовнішніх взаємовідносин, а також позиції на ринку освітніх послуг, що забезпечує конкурентоспроможність у міжнародному освітньому середовищі. Таке розуміння стратегії позбавляє детермінізм у поведінці суб'єктів освітньої галузі, бо внутрішньогалузева стратегія, яка сфокусована на кінцевий результат, залишає свободу вибору в мінливих умовах функціонування та впливу глобальних викликів.

У системі стратегічного управління освітньої галузі важливо враховувати ієрархічну структуру стратегії, яка трансформується у найвищий рівень внутрішньогалузевого управління і вважається засобом досягнення певних цілей, на нижчих рівнях є метою. Система цілей у стратегічному управлінні в освітній галузі – це й конфігуратор констант, який складається із підсистем. Система стратегічного управління у освітній галузі тісно взаємопов'язана з оперативним і тактичним управлінням.

З'ясовано, що сучасне становище та динаміка трансформації освітньої галузі підтверджує необхідність застосування інноваційного підходу до програми формування стратегічних цілей розвитку освітньої галузі та структурних сегментів заснованого на компетентному підході, який забезпечує здатність до оцінки і синтезу, вирішення проблемних питань, здібність прогнозувати посилення впливу неконтрольованих факторів та пристосуватись до непередбачених процесів, створювати інноваційні технології та ухвалювати ефективні стратегічні рішення в умовах глобальних викликів.

Стратегія в освітній галузі має бути комплексною, яка враховує сегментну диференційованість за величиною внутрішньогалузевого потенціалу і соціальної значущості. Стратегічні цілі освітньої галузі мають сфокусуватися на мобілізації капіталу для оновлення внутрішньогалузевої інфраструктури, діджиталізації освітнього процесу та впровадженні інноваційних освітніх технологій.

У другому розділі – **«Аналітичне дослідження розвитку освітньої галузі та предметна спрямованість стратегічного процесу»** – подана характеристика розвитку освітньої галузі в умовах глобальних викликів, досліджено роль інтелектуального капіталу в системі відтворення та інноваційного розвитку національної економіки, розроблено модель процесу функціонування та стратегічного управління освітньої галузі.

Дослідження підтвердило, що в освітній галузі узагальнюючими проблемами є: воєнні дії на території країни, макроекономічна нестабільність, значна руйнація, пошкодження та зношеність внутрішньогалузевих необоротних ресурсів, зменшення фінансування, міграційні процеси, зниження якості надання освітніх послуг та відтік галузевого людського капіталу.

У табл. 1 досліджено та відображено розподіл витрат на освіту за фінансовими агентами та провайдерами послуг за 2020 рік.

Таблиця 1

Розподіл витрат на освіту за фінансовими агентами та провайдерами послуг за 2020 рік, тис. грн

Інституційна складова	Усього, тис. грн	Частка витрат, %	Дошкільна освіта	Початкова освіта	Перший етап середньої освіти	Другий етап середньої освіти	Післясередня, не вища освіта	Вища освіта (короткий цикл, бакалаврський або його еквівалент, магістратура або її еквівалент)	Докторантура або її еквівалент
Державний сектор	227 242 827,1	89,86	37 559 799,2	49 622 787,0	55 150 618,0	18 055 971,9	11 522 670,0	53 534 343,0	1 796 638,0
Центральний уряд	46 851 767,8	20,62	–	304 458,5	338 911,4	110 936,5	399 289,9	44 629 225,1	1 068 946,4
Міністерство освіти і науки	34 056 966,3	14,99	–	228 201,9	254 160,9	83 189,7	394 801,4	33 054 459,0	42 153,4
Міністерство внутрішніх справ	4 402 442,9	1,94	–	–	–	–	–	4 402 442,9	–
Міністерство культури	1 274 430,0	0,56	–	76 256,6	84 750,5	27 746,8	–	1 025 715,1	59 961,0
Міністерство охорони здоров'я	6 163 016,4	2,71	–	–	–	–	–	5 725 150,9	437 865,5
Міністерство фінансів	242 368,6	0,11	–	–	–	–	–	233 705,1	8 663,5
Національне агентство України з питань державної служби	90 462,5	0,04	–	–	–	–	–	–	90 462,5
Інші	622 081,1	0,27	–	–	–	–	4 488,5	187 752,1	429 840,5
Обласні бюджети / Місцевий уряд	180 391 059,3	79,38	37 559 799,2	49 318 328,5	54 811 706,6	17 945 035,4	11 123 380,1	8 905 117,9	727 691,6
Недержавний сектор	25 640 501,3	10,14	813 701,7	1 640 621,6	1 822 153,3	595 677,4	1 049 180,7	18 297 138,3	1 422 028,3
Приватні фірми та корпорації	1 434 784,2	5,60	45 424,3	19 630,3	21 816,9	7 142,7	278 152,3	706 292,6	356 325,1
Домашні господарства	24 205 717,1	94,40	768 277,4	1 620 991,3	1 800 336,4	588 534,7	771 028,4	17 590 845,7	1 065 703,2
Усього	252 883 328,4	100	38 373 500,9	51 263 408,6	56 972 771,3	18 651 649,3	12 571 850,7	71 831 481,3	3 218 666,3

(Джерело: сформовано автором на основі даних Державної служби статистики України)

Сучасний період розвитку освітньої галузі можна охарактеризувати як нестабільний, тому що він пов'язаний зі значними факторами ризику, які пов'язані з поширенням пандемії COVID-19, воєнною агресією та іншими глобальними викликами. Динаміка видатків Державного бюджету України на освітню галузь за період 2014–2022 роках (рис. 3) візуалізує циклічність у фінансуванні освітньої сфери, що негативно впливає на її функціонування та розвиток.

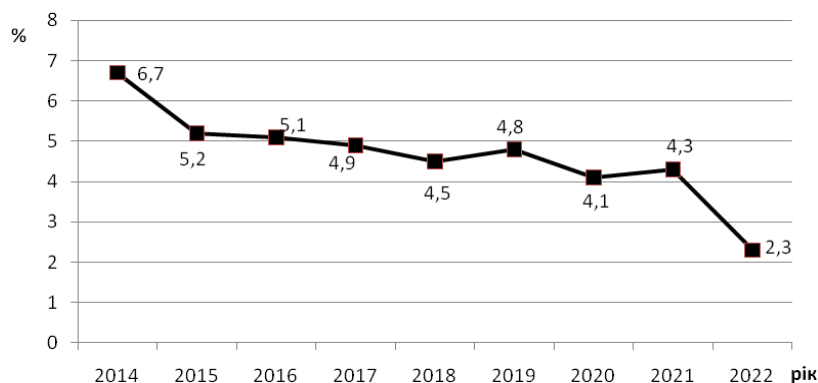

Рис. 3. Динаміка видатків Державного бюджету України на освітню галузь за період 2014–2022 рр.

(Джерело: сформовано автором за даними Державної служби статистики України)

Освіта – це системні процеси передачі знань та умінь, за допомогою яких відбувається створення людського капіталу у національному просторі. У свою чергу, людський капітал – це сукупність, знань, умінь, навичок та інших компетенцій, які використовуються фізичною особою для задоволення потреб індивідуума, територіальної громади, держави та суспільства. Сучасна методична підтримка визначення рівня розвитку людського капіталу у національному просторі базується на наступних аспектах: рівень освіти, наявні знання, компетенції, навички, досвід, кваліфікація, вміння розв'язання складних завдань. Цілеспрямований вплив на стан освітньої галузі здійснює державні та регіональні державні інституції, територіальні громади, суспільство і громадськість.

Стратегічні орієнтири моделі процесу функціонування та стратегічного управління в освітній галузі визначені на рис. 4.

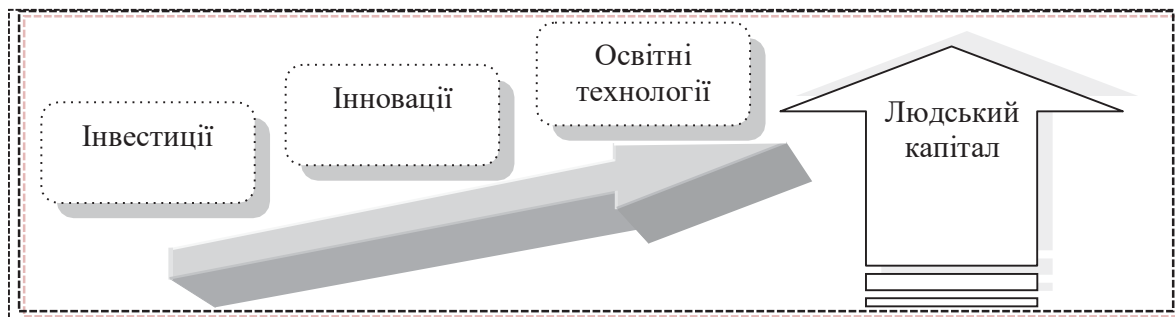

Рис. 4. Стратегічні орієнтири моделі процесу функціонування та стратегічного управління в освітній галузі

(Джерело: розроблено автором)

Автором доведено, що питання пошуку дієвих механізмів стратегічного управління та створення сучасних управлінських моделей у освітній галузі є актуальною в умовах модернізації національного освітнього простору. Особливістю освітньої галузі є високий рівень інституційного управління. Можна сперечатися, що державні інституції не так керують, скільки здійснюють регулювання у освітній галузі, встановлюючи або змінюючи у певних межах умови та окремі параметри її функціонального середовища. Управління в освітній галузі повинно здійснюватися на засадах інноваційних стратегій і пріоритетів з урахуванням принципів системного підходу та сталого розвитку, створення нових моделей освітніх процесів і розвитку механізмів інституційно-суспільного управління у освітньому середовищі.

Стратегічне управління у внутрішньогалузевому середовищі є відокремленою діяльністю, яка забезпечує розв'язання керованим об'єктом пріоритетних завдань та досягнення певної мети. Як мета, на досягнення якої спрямована стратегічна діяльність суб'єктів освітньої галузі, може виступати як досягнення кількісно або якісно визначеного стану за певний період, або забезпечення функціонування освітньої галузі протягом певного часу в кількісно або якісно встановлених параметрах.

Розроблена абстрактна модель процесу функціонування освітньої галузі в трансформаційних умовах візуалізовано на рис. 5.

Рис. 5. Абстрактна модель функціонування освітньої галузі

(Джерело: розроблено автором)

Модель ґрунтується на таких аспектах: освітній процес є набуттям фізичною особою сукупності знань, умінь, навичок та інших компетентностей, що використовуються нею для задоволення власних потреб і потреб національної економіки; мета функціонування освітньої галузі візуалізується у сукупності кількісних та якісних характеристик результатів освітнього процесу у внутрішньогалузевому середовищі. На вході моделі особистість, а на виході – наділена

певним людським капіталом. Формуванню людського капіталу забезпечують ресурси та механізми функціонування освітньої галузі.

Стратегічні орієнтири і місія тісно взаємопов'язані з філософськими аспектами існування освітньої галузі у національному просторі.

Автор дослідження вважає, що процес забезпечення системи стратегічного управління у освітній галузі повинен передбачити: формування управлінців у освітній галузі нової генерації, здатних мислити і діяти цілісно та внутрішньосистемно, у тому числі в нестандартних умовах; оптимізацію органів управління у освітній галузі; децентралізацію управління у освітній сфері; подолання бюрократизації в системі управління освітньою галуззю; діджиталізацію управлінських процесів у освітній галузі.

В останні роки відбувається поступовий перехід від адміністративно-розпорядчого управління у освітній галузі до системи освітнього менеджменту. З'ясовано, що стратегічне управління у освітній галузі візуалізує модель різнопланового, структурно-функціонального та формально-поведінкового управлінського процесу, який забезпечує формування та реалізацію стратегій розвитку освітньої галузі. Дієва система стратегічного управління у освітній галузі повинна сприяти балансуванню відносин на ринку освітніх послуг між стейкхолдерами, а також досягненню візуалізованих цілей та виокремлених завдань.

У третьому розділі – «Методологічна підтримка забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі» запропоновано застосування концепції кайдзен у стратегічному управлінні освітньої галузі, розроблена структурно-логічна модель побудови комплаєнс-системи у освітній галузі, запропоновано застосування методології форсайту у стратегічному управлінні освітньої галузі.

У дослідженні доведено, що застосування концепції кайдзен у стратегічному управлінні освітньої галузі передбачає безперервне вдосконалення внутрішньогалузевої системи управління, яке забезпечується активною участю всіх стейкхолдерів у даному процесі. Ключові компоненти концепції кайдзен для освітньої галузі: постійне скорочення всіх видів внутрішньогалузевих витрат, яке спрямоване на безперервне підвищення ефективності роботи у освітній галузі; раціональна організація робочих місць у освітній галузі за допомогою адаптивної системи, що дозволяє досягти максимально можливого порядку, продуктивності й ефективності; контроль якості в масштабі всієї освітньої галузі; стандартизація – діяльність по стабілізації і підтримці внутрішньогалузевих досягнутих результатів покращення за рахунок підвищення кваліфікації та дисципліни, забезпеченню стабільно високих результатів роботи у освітній галузі. Запропонована концепція забезпечить підвищення ступеня задоволеності системи стратегічного управління у освітній галузі за рахунок зниження витрат та збільшення соціально-економічних результатів, що впливає на розвиток національної економіки.

Геополітична ситуація та трансформації у національному середовищі спрямовує освітню галузь саме в напрямку європейського розвитку, тому, з метою досягнення відповідності основним стандартам і вимогам європейського рівня повстала необхідність створення ефективної системи комплаєнс, як елементу вну-

трішньогалузевого стратегічного управління. У дослідженні розроблено структурно-логічну модель побудови комплаєнс-системи у освітній галузі (рис. 6).

Рис. 6. Структурно-логічна модель побудови комплаєнс-системи у освітній галузі

(Джерело: розроблено автором)

Визначено комплаєнс як цілеспрямовану систему захисту суб'єктів національної економіки від зловживань, неефективного управління та регулювання,

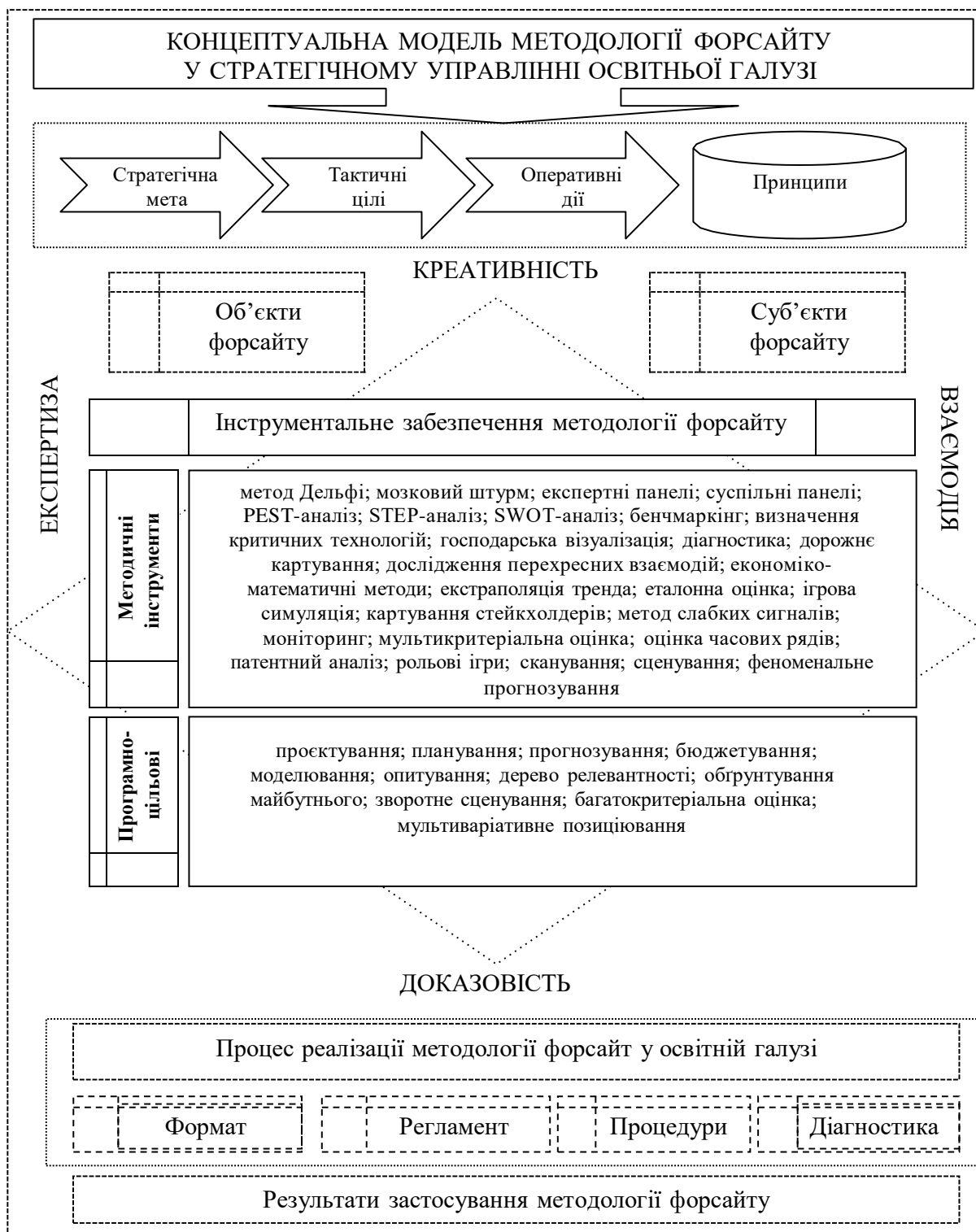
внутрішньої й зовнішньої корупції, а також здатність діяти у відповідному середовищі з дотриманням встановлених принципів і спеціальних вимог. Відповідно, комплаєнс для освітньої галузі – це незалежна функція органів внутрішньогалузевого управління, яка моніторить, виявляє, діагностує, оцінює, надає відповідні внутрішньогалузеві поради, стежить і готує звіти щодо комплаєнс-ризиків у освітній галузі.

Обґрунтовано, що комплаєнс у освітній галузі візуалізує здатність внутрішньогалузевих суб'єктів діяльності відповідати нормам і правилам, як зовнішнім, так і внутрішнім, а також бути відповідальними на ринку освітніх послуг. Комплекс інструментів і процедур у комплаєнс-системі освітньої галузі повинен бути адаптивним, системним або локальним. До інструментів комплаєнс-системі освітньої галузі відносяться механізми та моделі, які спрямовані на управління комплаєнс-ризиками у внутрішньогалузевому середовищі. Для оцінки результативності й ефективності комплаєнс-системи у освітній галузі застосовуються: перманентне опитування фокус-груп освітнього середовища; експертне бальне оцінювання комплаєнс-системи у освітній галузі; оцінка наявних і потенційних судових або інших спорів, які пов'язані з комплаєнс-системою у освітній галузі.

Впровадження комплаєнс-системи у освітню галузь відкриває нові можливості для функціонування та стратегічного розвитку освітнього середовища країни. У побудові та впровадженні комплаєнс-системи у освітній галузі зацікавлені всі стейкхолдери, тому що порушення обов'язкових правил і стандартів у освітньому середовищі призводить до отримання негативних результатів та порушення внутрішньогалузевої доброчесності.

З'ясовано, що стратегічно важливим й актуальним завданням стратегічного управління у освітній сфері в трансформаційних умовах та європейського вектору розвитку України є діагностика, обґрунтування, створення та застосування новаторських методів внутрішньогалузевого управління у комплексі стратегічного моніторингу, планування, прогнозування та контролінгу майбутньої динаміці у освітньому середовищі країни на всіх рівнях освіти (дошкільна, середня, професійна, фахова передвища і вища). У XXI столітті ефективним методом формування стратегії управління та розвитку відповідного сегмента національної економіки й суспільство у майбутніх періодах є методологія форсайту, яка сфокусована на передбаченні розвитку об'єкта у відповідному середовищі.

Методологія форсайту у освітній галузі відрізняється від футурології (дослідження майбутнього), а також від стратегічного прогнозування й планування та не зводиться до передбачення майбутнього відповідного об'єкту. Розроблену автором концептуальну модель методології форсайту у стратегічному управлінні освітньої галузі представлено на рис. 7. Методологія форсайту у освіті – це перманентний процес стратегічного управління у освітній галузі з метою побудови бачення її майбутнього та забезпечує підвищення якості прийнятих стратегічних рішень у даний час та дозволяє прискорити спільні дії або процеси, які вплинуть на майбутній стан внутрішньогалузевого середовища.

**Рис. 7. Концептуальна модель методології форсайту
у стратегічному управлінні освітньої галузі**
(Джерело: розроблено автором)

Ідеологія методології форсайту у освітній галузі базується на конвергенції тенденцій інноваційної та цифрової економіки, внутрішньогалузевого стратегічного управління та прогнозування й планування. На думку автора, застосування методології форсайту у освітній галузі – це обґрунтована та перманентна спроба зазирнути у довгострокове майбутнє освітньої галузі країни, освітніх

технологій, галузевого середовища, національної економіки та суспільства з метою виявлення та візуалізації сегментів стратегічного дослідження та появи нових інноваційних і цифрових освітніх технологій, які забезпечать надання якісних освітніх послуг та сприятимуть формуванню людського капіталу для національної економіки та суспільства.

Методологія форсайту сприяє активізації комунікаційного діалогу у освітній галузі між всіма зацікавленими стейкхолдерами, які бажають розвитку освітнього середовища в Україні з урахуванням кращих міжнародних практик.

У четвертому розділі – «Інструментальне забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі» – обґрунтовано застосування моніторингу та системно-функціональні спостереження у стратегічному управлінні освітньої галузі, розроблено модель діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі, сформовано концептуальний базис та підходи щодо контролінгу в системі стратегічного управління освітньої галузі.

Відмітимо, що згідно Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки важливим вектором розвитку освіти в країні було створення національної системи моніторингу якості освіти. Але, для результативного й ефективного стратегічного управління у освітній галузі необхідна обґрунтована, неупереджена та своєчасна аналітично-інформаційна підтримка щодо внутрішньогалузевих процесів, що підтверджує доцільність застосування моніторингу – методологічного інструментарію системи стратегічного управління.

Доведено, що моніторинг в освітній галузі – це інструмент системи стратегічного управління, який забезпечує збір, обробку, накопичення, зберігання та поширення фактичної інформації щодо стану освітньої галузі, прогнозування на підставі обґрунтованих даних динаміки й основних тенденцій її розвитку, визначення стратегічного потенціалу та формування науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття стратегічних управлінських рішень стосовно підвищення результативності й ефективності у внутрішньогалузевому функціональному середовищі.

Моніторинг забезпечує менеджмент у освітній галузі якісною та своєчасною поінформованістю, необхідною для прийняття стратегічних управлінських рішень, визначає наскільки раціонально використовується внутрішньогалузеві ресурси, наскільки структурно-функціональне середовище освітньої галузі адекватно заявленим цілям і особливостям надання освітніх послуг у національному просторі.

Моніторинг в освітній галузі характеризується організаційно-функціональними й управлінськими заходами, які застосовуються комплексно, логічно та цілеспрямовано з метою підвищення результативності й ефективності внутрішньогалузевої системи стратегічного управління. Моніторинг в системі стратегічного управління освітньої галузі сфокусований на виявленні відповідних відхилень, збоїв, негативних явищ, непередбачуваних процесів і недоглядів у внутрішньогалузевому середовищі. Він повинен розпізнати насування кризових процесів або явищ, локально їх обмежити або оперативнo відреагувати на них. При створенні системи моніторингу у освітній галузі необхідно сформулювати та обґрунтувати: стратегічні, тактичні

й оперативні цілі та завдання, визначити базові принципи моніторингу, виявити й обґрунтувати основні напрями моніторингових відстежень у внутрішньогалузевому середовищі та визначити дієву інструментальну підтримку. Моніторинг як цілісна система спостереження, аналізу і діагностики внутрішньогалузевих процесів у освітній галузі є необхідною ланкою під час підготовки, прийняття і контролю управлінських рішень на всіх рівнях освітньої галузі.

Автором обґрунтовано, що в умовах непередбачуваних глобальних викликів 2019–2022 рр., у ситуації, що склалася у національній економіці та її сегментах, особливу актуальність набуває напрям аналітичної роботи як діагностування, тому розробка сучасних моделей, механізмів, методів і прийомів діагностування, дозволить визначати ступінь впливу контрольованих і неконтрольованих факторів ендогенного або екзогенного характеру на функціонування та розвиток освітньої галузі, моделювати поведінку суб'єктів освітньої сфери у різних умовах, прогнозувати подальші тенденції внутрішньогалузевого стратегічного потенціалу, оцінювати рейтинг соціально-економічних ініціатив на ринку освітніх послуг, що дозволить формуванню ефективних стратегічних управлінських рішень на всіх рівнях.

Авторська модель діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі відображена на рис. 8.

Діагностика в системі стратегічного управління освітньої галузі відображає причинно-наслідкові зв'язки та залежності компонентів внутрішньогалузевої соціально-економічної системи. Діагностика візуалізує агрегований висновок про функціональне середовище та стан об'єкта, який формується на основі різноманітної синтетичної й аналітичної інформації, її синтезу, зіставлення та інтерпретації з метою прийняття відповідних управлінських рішень. Основною метою діагностики системи стратегічного управління освітньої галузі є візуалізація її стану та виявлення певних змін у ньому з метою формування майбутніх перспектив розвитку освітньої галузі та реалізації внутрішньогалузевого стратегічного потенціалу. При досягненні поставленої мети, на основі формування інформаційно-аналітичної сукупності показників або індикаторів діагностики, можна говорити про перехід до вибору соціально-економічної політики і стратегії шляхом розробки та прийняття стратегічних управлінських рішень у освітній галузі. Діагностика спрямована на виявлення характеру впливу факторів, контрольованих або неконтрольованих, відхилень від заданих параметрів та виявлення патології у функціональному внутрішньогалузевому середовищі.

Доведено, що діагностика в системі стратегічного управління освітньої галузі – це систематизоване дослідження та оцінка основних напрямків діяльності у освітній галузі, яка проводиться для візуалізації її поточного стану та виявлення стратегічного потенціалу і внутрішніх резервів, що можуть бути націлені на подальший розвиток внутрішньогалузевого середовища. Результатом діагностики є агреговані висновки про доцільність прийняття певних стратегічних управлінських рішень щодо вирішення наявних або потенційних проблем у освітній галузі.

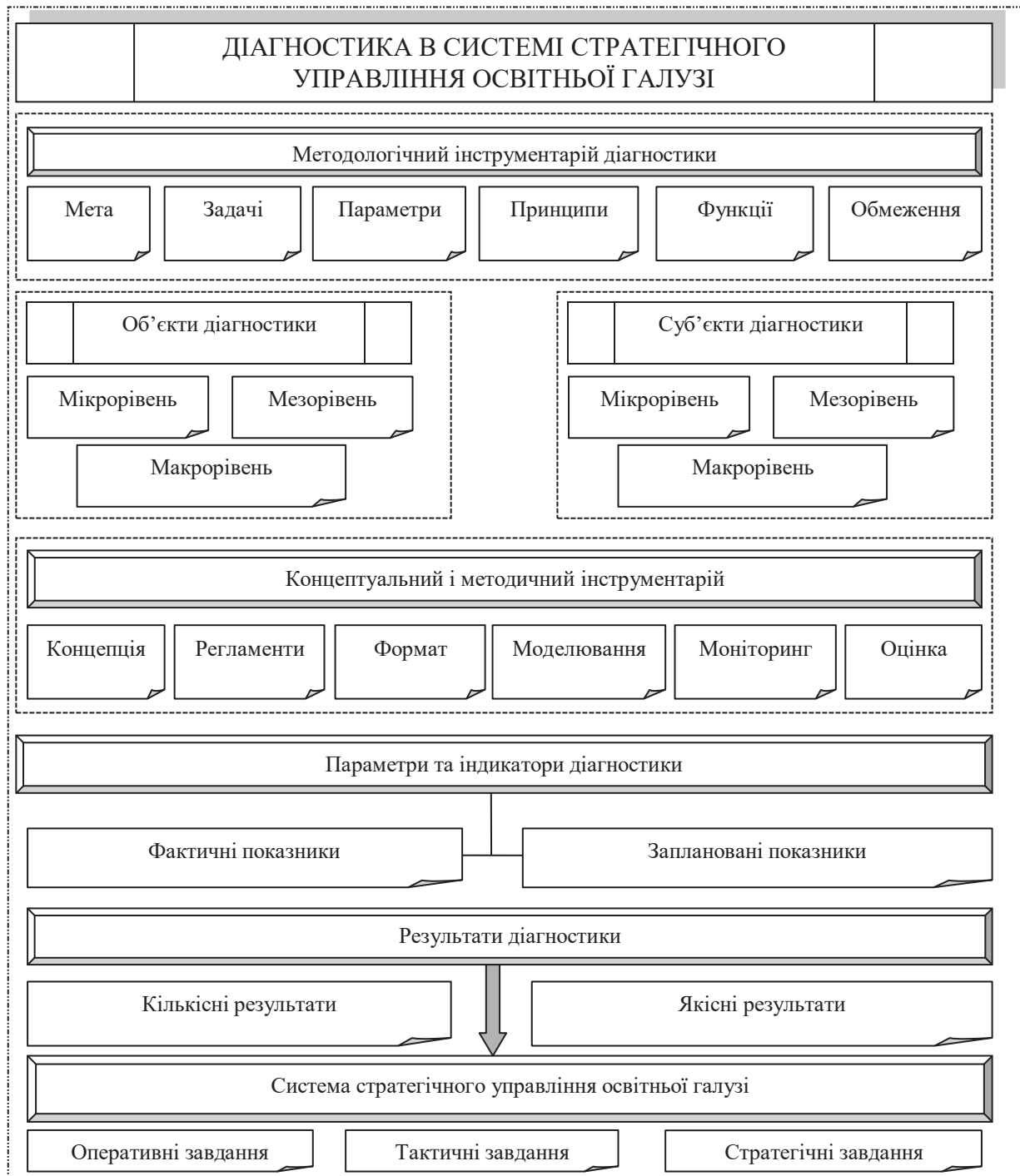

Рис. 8. Модель діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі
(Джерело: розроблено автором)

При здійсненні діагностики складних аспектів діяльності у освітній галузі важливим аспектом моментом є з'ясування основних ознак потенційних ускладнень або наявних можливостей у системі стратегічного управління освітньої галузі. Для виявлення причин виникнення проблем у системі стратегічного управління освітньої галузі обґрунтовується їх суть, методи та способи дослідження, критерії класифікації, параметри та моделі представлення результатів.

В умовах глобальних викликів, функціонування та розвиток освітньої галузі потребує застосування більш розвинених управлінських технологій, які вра-

ховують сучасні внутрішньогалузеві соціально-економічні процеси, потреби національної економіки та суспільства. Застосування прогресивних концепцій внутрішньогалузевого управління сприятиме досягненню стратегічних цілей у освітній галузі з підвищенням її результативності й ефективності з урахуванням досвіду європейських країн. Такою концепцією виступає стратегічний контролінг. Візуалізована система контролінгу в освітній галузі та її основні елементи представлені на рис. 9.

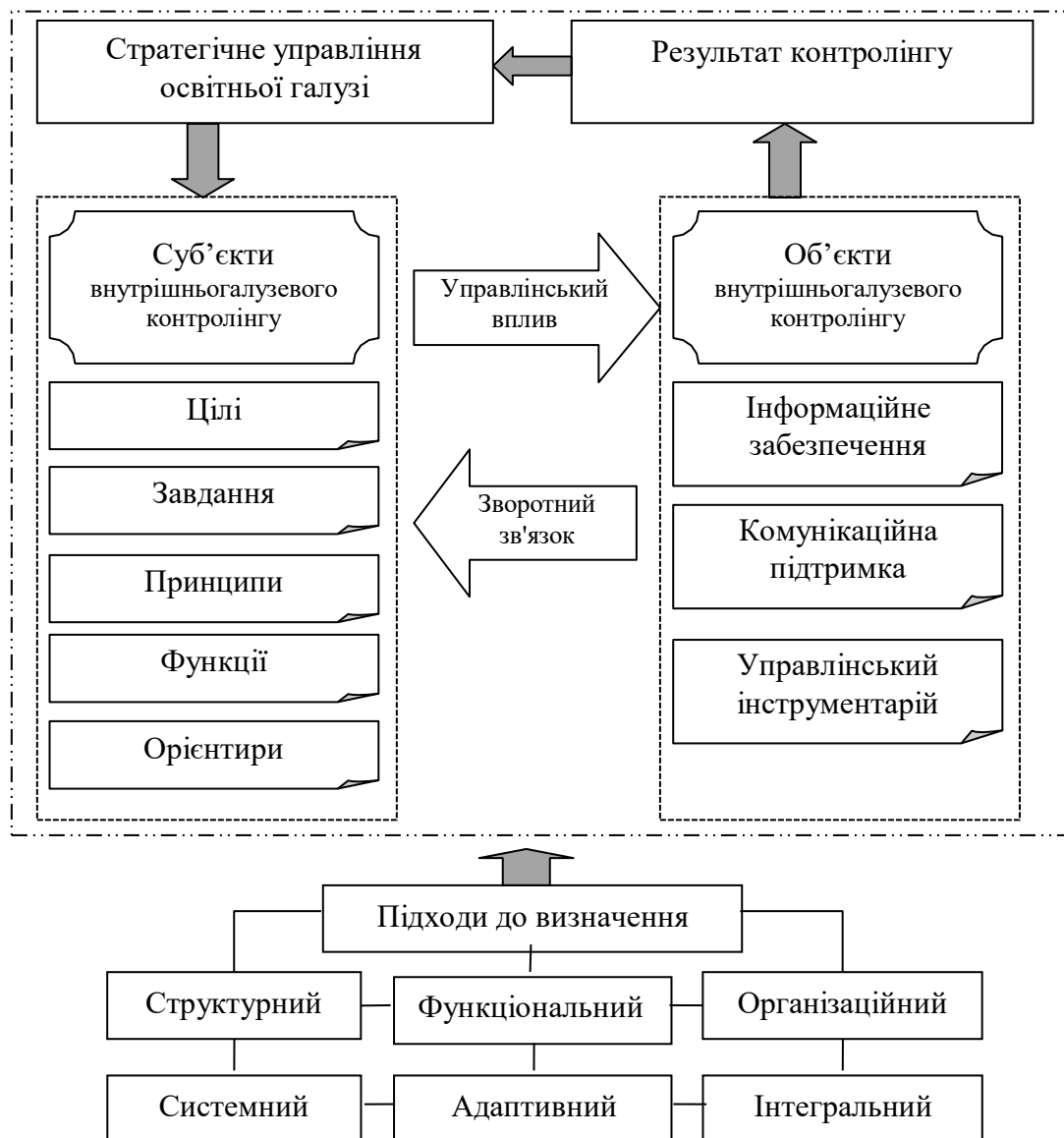

Рис. 9. Система контролінгу в освітній галузі

(Джерело: розроблено автором)

Система контролінгу в освітній галузі забезпечує аналітичну або синтетичну інформаційно-комунікаційну підтримку системи управління у освітній галузі з метою забезпечення її функціонування та інноваційного розвитку. Використання властивостей контролінгу у системі стратегічного управління освітньої галузі підвищить її ефективність, а процес адаптації контролінгу у внутрішньогалузевому середовищі можливий за умови цілеспрямованого, збалансованого

та раціонального застосування затверджених методик та сучасного інструментарію, враховуючи проблематику, складність і мультиваріативність ситуаційних завдань у освітній галузі.

З'ясовано, що контролінг в системі стратегічного управління освітньої галузі є інноваційним функціоналом та надає можливість володіти внутрішньогалузевою ситуацією в будь-який момент часу і приймати ефективні стратегічні рішення в системі оперативного, тактичного та стратегічного управління у освітній галузі, дозволяє попередити або ідентифікувати на початковому етапі можливі ризики у функціонуванні освітньої галузі та своєчасно вжити заходи щодо їх усунення або недопущення з урахуванням впливу глобальних викликів.

У п'ятому розділі – «Концептуальна підтримка адаптивної системи забезпечення стратегічного управління освітньої галузі» – обґрунтовано стратегічний потенціал розвитку освітньої галузі, розроблено методологічну основу комплексної системи стратегічного управління процесом модернізації освітньої галузі, запропоновано концептуальне забезпечення стратегічного планування у освітній галузі.

Орієнтація на результативне й ефективне функціонування освітньої галузі у довгостроковій перспективі породжує необхідність визначення її стратегічного потенціалу, ступеня його використання, здатності адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, можливості управління поведінкою внутрішніх сегментів, процесом їхньої адаптації до глобальних викликів та забезпечення результативності й ефективності внутрішньогалузевого управління.

Під стратегічним потенціалом освітньої галузі розуміється сукупність наявних ресурсів, можливостей і здібностей, необхідних для розробки та реалізації стратегії розвитку освітньої галузі та її сегментних складових організації. Стратегічний потенціал освітньої галузі наділений всіма рисами, які притаманні соціально-економічній системі: цілісність; адаптивність; цілеспрямованість; комплексність; складність; взаємозамінність; альтернативність елементів; взаємозв'язок між елементами; само відтворюваність; емерджентність; гнучкість та ін. Складові стратегічного потенціалу освітньої галузі представлені на рис. 10.

Автором до напрямів розвитку стратегічного потенціалу у освітній галузі виділено: розробка інноваційних моделей функціонування у освітній галузі; впровадження нових організаційно-економічних механізмів, які забезпечують ефективне використання наявних ресурсів та сприяють залученню додаткових з будь-яких джерел; підвищення якості освіти на основі трансформації його структури, змісту та технологій навчання з урахуванням отриманого опиту від функціонування освітньої галузі у надзвичайних умовах на протязі 2020–2022 років; зменшення регуляторного режиму у освітній галузі; залучення у сферу освіти кваліфікованих фахівців-практиків, у тому числі міжнародних; повна цифровізація функціональної системи у освітній галузі; підвищення рівня впровадження інновацій та інвестиційної привабливості.

Рис. 10. Складові стратегічного потенціалу освітньої галузі
(Джерело: розроблено автором)

Вирішення стратегічних завдань, які забезпечать розвиток стратегічного потенціалу освітньої галузі, особливо, в умовах глобальних викликів, у значній мірі залежить від інвестиційної, інноваційної й інтеграційної діяльності суб'єктів, які функціонують на ринку освітніх послуг. Тому, рушійною силою, яка забезпечить розвиток стратегічного потенціалу освітньої галузі та її інфраструктурних компонентів, є діджиталізація, науково-технічний і технологічний прогрес. У сучасних умовах особливу роль у даному аспекті приділяється інвестиційним, інноваційним та інтеграційним процесам, які сприятимуть розвитку стратегічному потенціалу освітньої галузі.

Глобальні виклики сьогодення значно актуалізуються питання інвестиційної та інноваційної підтримки розвитку освітньої галузі за рахунок результативного й ефективного використання матеріального, фінансового та інтелектуального потенціалу.

Пріоритетними завданнями процесу забезпечення системи стратегічного управління освітньої в умовах глобальних викликів повинні бути: внутрішньогалузева кооперація та спеціалізація суб'єктів освітньої діяльності, що дозволить залучити інвестиційний капітал та інновації у розвиток освітньої галузі, а також здійснити у внутрішньому середовищі структурно-функціональну й організаційну модернізацію з урахуванням потреб національної економіки та

суспільства. Наприклад, значна кількість закладів вищої освіти технічного профілю, займаються наданням освітніх послуг в гуманітарній сфері, що значно сильно впливає на якість підготовки даних фахівців.

Система моделей формування потенціалу освітньої галузі в умовах глобальних викликів візуалізована на рис. 11.

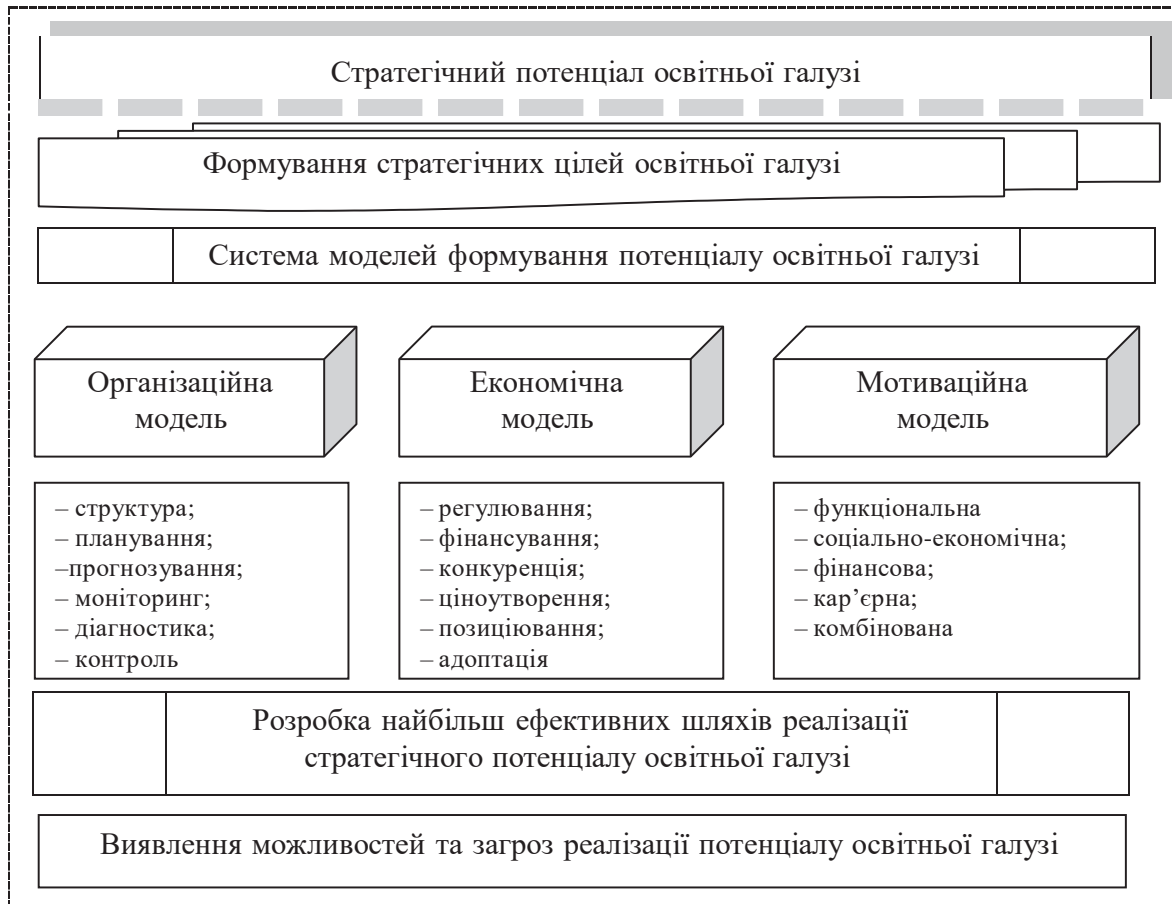

Рис. 11. Система моделей формування потенціалу освітньої галузі в умовах глобальних викликів
(Джерело: розроблено автором)

Автор вважає, що для національної економіки та суспільства, що відкриває свою справжню історичну, культурну, духовну та національну самоідентичність, принципове значення має розробка проблем удосконалення системи регулювання й управління інноваційними процесами у освітній сфері, достовірної оцінки освітнього середовища та розкриття соціально-економічних моделей її інноваційного розвитку з урахуванням стратегічного потенціалу освітньої галузі.

Для інструментальної підтримки системи стратегічного управління у освітній галузі запропоновано розрахунок індикаторів, які забезпечують оцінку внутрішньогалузевого менеджменту:

$$W = \frac{Pf}{Pz} * \frac{Nsubs}{Nes} * \frac{Vsubs}{Ves} * R, \quad (1)$$

де W – індикатор масштабу та складності керівництва у системі стратегічного управління освітньої галузі;

P_f – фактична кількість працівників у відповідному сегменті освітньої галузі;
 P_z – середньооблікова кількість працівників освітньої галузі, осіб;
 N_{subs} – кількість підпорядкованих сегментів, од.;
 N_{es} – загальна кількість сегментів у освітній галузі, од.;
 V_{subs} – обсяг витрат у відповідному сегменті освітньої галузі, млн грн;
 V_{es} – загальний обсяг витрат у освітній галузі, млн грн;
 R – коефіцієнт, який враховує вплив факторів ендogenousого й екзогенного середовища.

Даний коефіцієнт визначає рівень складності системи управління у відповідному географічному сегменті та вплив контрольованих і неконтрольованих факторів. Розрахунок коефіцієнту здійснюється на основі систематизації контрольованих і неконтрольованих факторів з визначенням ступеня їх впливу на рівень функціонування та управління у освітній галузі.

Розвиток апарату системи стратегічного управління освітньої галузі визначається за формулою:

$$DMA = \frac{N_{mp1} + N_{mp2} + N_{mp3} + \dots + N_{mpn}}{MA}, \quad (2)$$

де DMA – індикатор розвитку апарату системи стратегічного управління освітньої галузі;

N_{mp1} до n – кількість управлінських кадрів, які пройшли підготовку або підвищення кваліфікації у n -ому сегменті освітньої галузі, осіб;

MA – кількість внутрішньогалузевого персоналу, осіб.

Рівень інтеграції процесів у системі стратегічного управління освітньої галузі визначається за формулою:

$$IM = \frac{\sum_{i=1}^n V_i}{V_{sr}}, \quad (3)$$

де IM – індикатор рівня інтеграції процесів у системі стратегічного управління освітньої галузі;

V_i – витрати між i -ми процесами стратегічного управління у освітній галузі, млн грн;

n – кількість управлінських процесів у межах реалізації стратегії розвитку освітньої галузі або прийняття стратегічних управлінських рішень, од.;

V_{sr} – загальні витрати на реалізацію стратегії розвитку освітньої галузі або прийняття стратегічних управлінських рішень, млн грн.

Сучасні реалії функціонування освітньої сфери спонукають до трансформації у освітній галузі в напрямі збільшення її внеску у вирішенні завдань переходу до інноваційної моделі розвитку у національному середовищі та постає питання використання потенціалу стратегічного планування як базового інструменту механізму модернізації освіти в контексті потреб національної економіки та стейкхолдерів.

Планування у стратегічному управлінні освітньої галузі – це цілеспрямована внутрішньогалузева управлінська діяльність, яка з урахуванням стратегічного потенціалу забезпечує пропорційний та динамічний розвиток освітньої галузі, визначення основних соціальних і економічних параметрів у освітньому середо-

вищі у майбутньому та досягнення їх із врахування людського капіталу освітньої сфери. Методи стратегічного планування візуалізуються у обраних технологіях, моделях, механізмах, алгоритмах і дій щодо проведення планових розрахунків й обґрунтування параметричної складової внутрішньогалузевого стратегічного плану.

Розроблена автором адаптивна модель стратегічного планування у освітній галузі представлена на рис. 12.

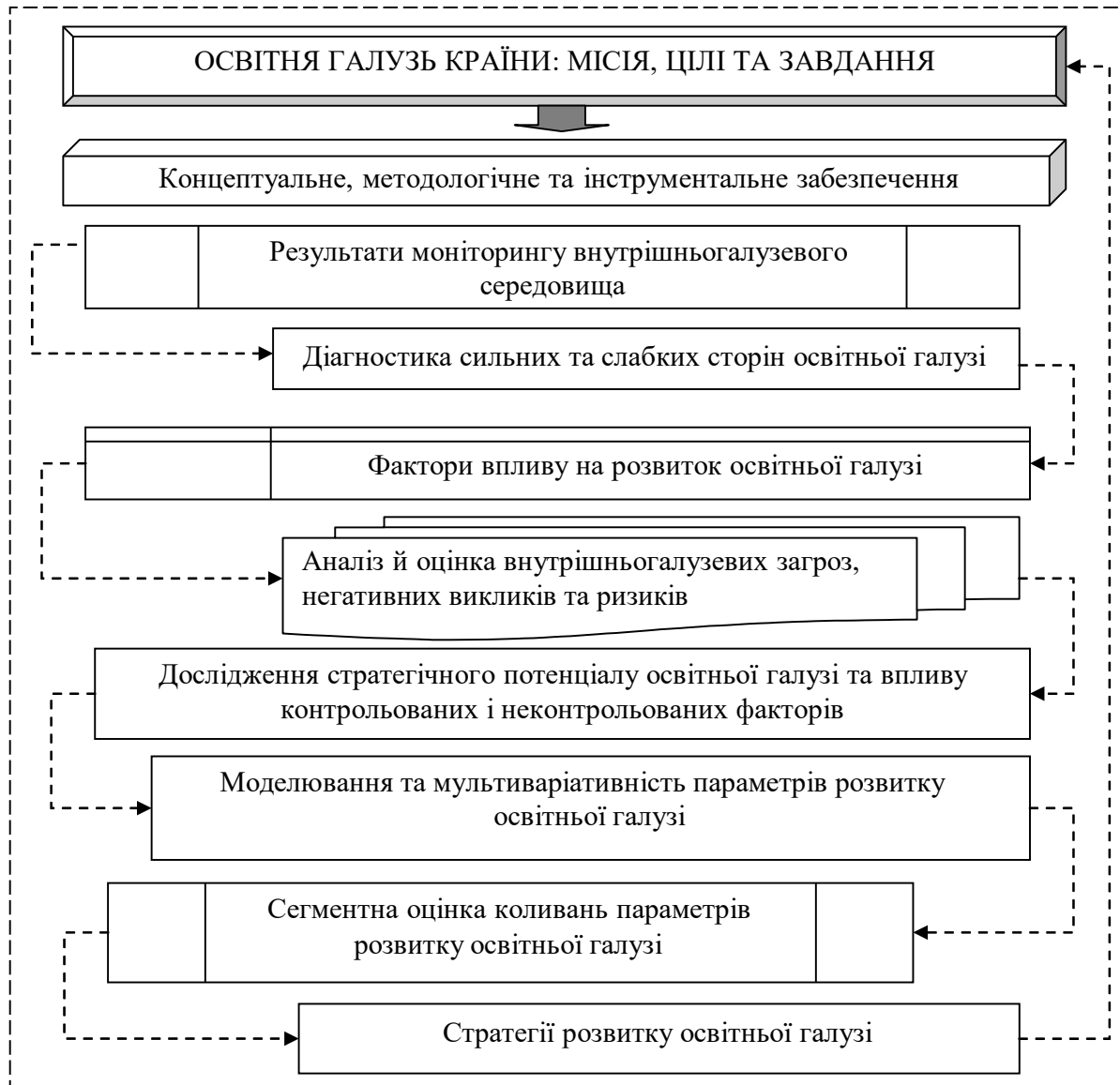

Рис. 12. Адаптивна модель стратегічного планування у освітній галузі
(Джерело: розроблено автором)

Адаптивна модель стратегічного планування базується на побудові можливих стратегій розвитку освітньої галузі, які побудовані на моделюванні та мультиваріативності параметрів розвитку внутрішньогалузевого середовища, враховуючи виокремлені сильні та слабкі сторони, сприятливі дії, загрози та стратегічний потенціал освітньої галузі.

У системі стратегічного управління освітньої галузі стратегічне планування повинно бути сфокусовано на цілеспрямованому та формалізованому процесі

визначення стратегічних напрямів, векторів, пріоритетів, завдань і розробки мультिवаріантного комплексу дій, які забезпечать їх досягнення на основі сформованої внутрішньогалузевої стратегії розвитку та стратегічного потенціалу освітньої сфери країни.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення важливої науково-прикладної проблеми, що полягає у розробці концептуальних, теоретико-методологічних та методико-прикладних положень процесу забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі в умовах глобальних викликів і посиленних інтеграційних процесів. Отримані наукові результати сприятимуть вирішенню актуальних наукових проблем, пов'язаних із забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі через концепти еволюційної парадигми функціонування та розвитку соціально-економічної системи.

За результатами проведеного дослідження сформульовано такі висновки та рекомендації:

1. З'ясовано, що система стратегічного управління в освітній галузі – це послідовний, взаємопов'язаний, взаємодоповнюючий та релевантний процес, у результаті якого отримується синтетична й аналітична інформація щодо функціонування та розвитку освітньої галузі, візуалізує інтегровану модель прийняття управлінських рішень у внутрішньогалузевому середовищі та визначає загальний напрямок реалізації потенційних можливостей освітньої сфери в умовах глобальних викликів. Дослідження генезису парадигм та теорій стратегічного управління дозволило визначити, що забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі – це сукупність управлінських заходів, процесів, організаційно-функціональної та інструментальної підтримки, які спрямовані на мультисегментний розвиток внутрішньогалузевого середовища та реалізацію потенціалу освітньої галузі. Обґрунтовано, що управління в освітній галузі – це складна цілеспрямована перманентна багатокомпонентна система з мультифакторними проявами ендогенних та екзогенних зв'язків у відповідному середовищі, а освітня галузь – це соціально-економічна система, яка формує людський капітал та одночасно є суб'єктом і об'єктом стратегічного управління, що перманентно є у цілеспрямованій взаємодії та задіяні у цілеспрямованому впливу один на одного контрольованими і неконтрольованими факторами. Сталий розвиток освітньої галузі, який відповідає сучасним вимогам суспільства та національного макроекономічного середовища, має забезпечити здатність майбутніх поколінь задовольняти потреби національної економіки з урахуванням власних потреб. Функціонування освітньої галузі завжди спрямовано на гармонізацію продуктивних сил, задоволення сучасних суспільних потреб, збереження національної ідентичності, інноваційного розвитку країни та поступового відтворення цілісності навколишнього середовища.

2. Сформовано концептуально-методологічну основу стратегічного потенціалу розвитку освітньої галузі в умовах глобальних викликів, яка ґрунтується

на архітектурі синтезу та семантичному моделюванні інвестиційної, інноваційної та інтеграційної складової в освітній галузі, враховує об'єктивні та потенційні її можливості, характерні особливості функціонування суб'єктів освітньої діяльності та здатністю їх вирішувати стратегічні питання на ринку освітніх послуг, врахування стратегічних пріоритетів стейкхолдерів, що уможлиблює за рахунок сукупності наявних ресурсів, можливостей і здібностей забезпечити ефективність процесу розробки та реалізації стратегії розвитку освітньої галузі. Обґрунтовано, що потенціал освітньої галузі – це можливості та здатність освітньої галузі розвиватися з урахуванням майбутніх потреб національного суспільства. Доведено, що потенціал освітньої галузі є наслідком взаємодії всіх елементів соціально-економічних відносин, зокрема наявних і прихованих, які здатні відбутися під впливом контрольованих і неконтрольованих факторів. Потенціал є соціально-економічною основою та реальною силою розвитку освітньої галузі, що характеризується системою індикаторів, які візуалізують наявні внутрішньогалузеві ресурси та їх резерви, що забезпечують діяльність у освітній сфері за певних умов. Вирішення стратегічних завдань, які забезпечать розвиток стратегічного потенціалу освітньої галузі, особливо, в умовах глобальних викликів, у значній мірі залежить від інвестиційної, інноваційної й інтеграційної діяльності суб'єктів, які функціонують на ринку освітніх послуг. Акцентовуємо, що рушійною силою, яка забезпечить розвиток стратегічного потенціалу освітньої галузі та її інфраструктурних компонентів, є діджиталізація, науково-технічний і технологічний прогрес.

3. Розроблено та запропоновано методичні підходи до застосування методології форсайту у стратегічному управлінні освітньої галузі, яка дозволяє за допомогою параметричних інструментів фундаментально-прикладної спрямованості сфокусоватися на мультіваріативному моделюванні перспектив освітньої галузі та розвитку освітнього середовища в країні з урахуванням впливу контрольованих і неконтрольованих факторів, що дозволить здійснити вибір стратегічних та новаторських напрямів розвитку, забезпечуючи валідність прогнозу та ефективно використання результатів в управлінні освітньої галузі. Доведено, що методологія форсайту освітньої галузі відрізняється від футурології, а також від стратегічного прогнозування й планування. Форсайт – це методологія організації процесу, спрямованого на вироблення загального бачення перспектив освітньої галузі, яке підтримують усі стейкхолдери у теперішній час. Методологія форсайту моделює перспективність освітньої галузі, про розвиток процесів на ринку освітніх послуг, визначає прогнози внутрішньогалузевих об'єктів. З таких позицій методологія форсайту цілком придатна для застосування у стратегічному управлінні освітньої галузі з метою стратегічного прогнозування її розвитку. Методологія форсайту освітньої галузі – це інструмент системи стратегічного управління, який сфокусований на мультіваріативному моделюванні перспективного стану та розвитку освітнього середовища в країні з урахуванням впливу контрольованих і неконтрольованих факторів. Застосування методології форсайту в освітній галузі надає можливість стейкхолдерам спільно прогнозувати розвиток на ринку освітніх

послуг та на основі отриманих результатів визначити дії або процеси, які забезпечать досягнення стратегічних результатів в освітньому середовищі у перспективі.

4. Забезпечення результативного й ефективного стратегічного управління освітньої галузі є основним завданням в умовах глобальних викликів. Визначені обставини спонукали до розробки механізму комплексної системи стратегічного управління процесом модернізації освітньої галузі, яка продукує комплекс системної й адаптивної взаємодії узгоджених складових організаційного, структурного, функціонального, ресурсного та методичного спрямування, які орієнтовані на перманентне вирішення стратегічних завдань внутрішньогалузевої модернізації з урахуванням ринкових важелів та регуляторів, з метою забезпечення розвитку освітньої галузі та реалізації її стратегічного потенціалу. Сформований механізм складається із системних та взаємопов'язаних елементів, які за рахунок перманентного генерування способів підтримки модернізації у внутрішньогалузевому середовищі забезпечать досягнення стратегічної мети.

5. Запропоновано науково-методичне забезпечення застосування системно-функціонального підходу до стратегічного управління освітньої галузі, яке генералізує дослідження структури управління в освітній галузі, виявленні функцій її елементів, систематизації внутрішньогалузевого управління по спільності функціонального призначення та синтезі правил системної взаємодії у внутрішньогалузевому середовищі з урахуванням стратегічних факторів та ентропії, що дозволить візуалізувати значення комплексності, широти охоплення і чіткої організації дослідження, проектуванні та плануванні управлінської діяльності у освітній галузі. Системно-функціональний підхід в системі стратегічного управління в освітній галузі базується на обґрунтуванні допустимих переваг (гіпотез) у внутрішньогалузевому середовищі. Використання системно-функціональних моделей у внутрішньогалузевому стратегічному управлінні проводиться в умовах часткової невизначеності інформації про стан, структуру та зміни, що прогножуються в освітній галузі. Ентропія прийнятих управлінських рішень є чинником, який характеризує рівень повноти, достовірності та своєчасності інформації про соціально-економічний тренд факторів впливу, що визначають ситуацію та умови функціонування й розвитку внутрішньогалузевого середовища. Гіпотези внутрішньогалузевого стратегічного управління охоплюють певну невизначеність, що залежить від виду та глибини відповідного дослідження. Будь-яка гіпотеза може бути розглянута за допомогою різних моделей або алгоритмів, які формують і доповнюють уявлення про майбутній стан освітньої галузі під впливом глобальних викликів та інтеграції у європейський освітній простір. Використання системно-функціонального підходу у внутрішньогалузевому стратегічному управлінні є логічним, обґрунтованим, доцільним і зваженим, але, враховуючи сучасні реалії та вплив глобальних викликів для освітньої галузі потребує застосування прогресивних комбінованих варіаційних підходів і методів, які забезпечать високу результативність та ефективність процесу створення та функціонування сукупності основних та допоміжних управлінських сегментів в освітній галузі.

6. Запропоновано генезис методичних підходів до організації стратегічного управління в освітній галузі під впливом глобальних викликів, які передбачають різноплановий, структурно-функціональний і формально-поведінковий управлінський процес, який забезпечує формування та реалізацію стратегій розвитку освітньої галузі, що сприяють балансуванню відносин на ринку освітніх послуг між стейкхолдерами, а також досягненню візуалізованих цілей за умови використання людського капіталу. Доведено, що процес формування та реалізація стратегій у освітній галузі має базуватися на певній сукупності наукових елементів системи внутрішньогалузевого стратегічного управління. Для виокремлення синтетичного й аналітичного інструментарію необхідно підходи розглядати з позиції ситуаційних теорій і визначених управлінських завдань з урахуванням короткострокової, середньострокової та довгострокової спрямованості, забезпечуючи при цьому системний характер реалізації стратегічних цілей і вирішення проблем у освітній галузі з метою забезпечення розвитку людського капіталу з урахуванням потреб суспільства, національної та міжнародної економіки. Застосовуючи елементи адаптаційного підходу до розвитку освітньої галузі та завдяки своєчасному виявленню факторів загального (глобального) та локального (специфічного) характеру, забезпечують можливість внутрішньогалузевого середовища пристосувати життєво важливі та необхідні процеси до їх впливу. Саме тому, процедура виділення фундаментальних факторів є важливим етапом процесу вибору стратегічних пріоритетів в освітній галузі в умовах глобальних викликів.

7. Сформовані концептуальні засади моніторингу в системі стратегічного управління освітньої галузі, які доповнюються компонентами взаємопов'язаних елементів і системно-функціональним та структурно-організаційним спостереженням за перебігом і характером якісних або кількісних змін у стратегічному управлінні освітньої галузі, з метою отримання аналітичної та синтетичної інформації для прийняття ефективних управлінських рішень, які сприятимуть динамічному розвитку національного освітнього простору в умовах посиленних глобальних викликів. Доведено, що моніторинг в освітній галузі є інструментом системи стратегічного управління, який забезпечує збір, обробку, накопичення, зберігання та поширення фактичної інформації щодо стану освітньої галузі, прогнозування на підставі обґрунтованих даних динаміки й основних тенденцій її розвитку, визначення стратегічного потенціалу та формування науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття стратегічних управлінських рішень щодо підвищення результативності й ефективності у внутрішньогалузевому функціональному середовищі. Моніторинг забезпечує менеджмент освітньої галузі якісною та своєчасною поінформованістю, необхідною для прийняття стратегічних управлінських рішень, визначає раціональність використання внутрішньогалузевих ресурсів, структурно-функціонального середовища освітньої галузі, відповідність заявленим цілям і особливостям надання освітніх послуг у національному просторі.

8. Розроблено концептуальне забезпечення діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі, яке доповнюється парадигмою мультиелементного комплексного дослідження соціально-економічної діяльності освітньої

галузі та виявлення відхилень від стійких і визначених параметрів та запобіганню порушення діяльності у внутрішньогалузевому середовищі, з метою отримання результатів, які закладають фундамент для прийняття обґрунтованих, достовірних, неупереджених і зважених рішень у системі стратегічного управління освітньої галузі. Діагностика в системі стратегічного управління освітньої галузі полягає у виокремленні та дослідженні ознак, які впливають на функціонування та розвиток освітньої галузі для прогнозування можливих відхилень від стійких і визначених параметрів та запобіганню порушення діяльності у внутрішньогалузевому середовищі. Діагностика охоплює визначення оціночних ознак функціонального середовища освітньої галузі, вибір інструментів їх вимірювання та характеристику з урахуванням встановлених принципів. Доведено, що діагностика в процесі формування стратегічних управлінських рішень у освітній галузі має презентувати випереджальну оцінку розвитку відповідних процесів, явищ, подій, впливів, яка ґрунтується на інформації фактичного їх стану та впливає на внутрішньогалузевий потенціал об'єкта. Діагностика візуалізує агрегований висновок про функціональне середовище, стан об'єкта, який формується на основі різноманітної синтетичної й аналітичної інформації, зіставлення та інтерпретації для прийняття відповідних управлінських рішень.

9. Запропоновані наукові підходи щодо контролінгу в системі стратегічного управління освітньої галузі, які доповнюються комплексом синтезованої взаємодії елементів стратегічного управління соціально-економічними компонентами в освітній галузі, що надає можливість попередити або ідентифікувати на початковому етапі можливі ризики у функціонуванні освітньої галузі та своєчасно вжити заходів щодо їх усунення або недопущення з урахуванням впливу глобальних викликів. Обґрунтовано, що контролінг у системі стратегічного управління освітньої галузі має фокусуватися на діагностиці, аналізі, оцінці та контролі діяльності у внутрішньогалузевому середовищі з точки зору законності та ефективності прийнятих стратегічних управлінських рішень та реалізації дій, враховуючи потенціал освітньої галузі. Чіткість постановки цілей, релевантність завдань, оцінка впливу контрольованих і неконтрольованих факторів, застосування ефективних управлінських інструментів підвищує значущість і необхідність контролінгу в системі стратегічного управління освітньої галузі. Контролінг у системі стратегічного управління освітньої галузі є інноваційним функціоналом та надає можливість володіти внутрішньогалузевою ситуацією в будь-який момент часу та приймати ефективні стратегічні рішення в системі оперативного, тактичного та стратегічного управління освітньої галузі. Внутрішньогалузева система контролінгу є новим поєднанням методів та принципів стратегічного управління у освітній галузі, що дозволяє в іншій площині поглянути на її розвиток під впливом глобальних викликів та реалізації внутрішньогалузевого стратегічного потенціалу.

10. Сформовані й обґрунтовані наукові засади та методологічні домінанти побудови комплаєнс-системи у освітній галузі, яка є незалежною функцією органів внутрішньогалузевого управління, що моніторить, діагностує, оцінює, надає відповідні внутрішньогалузеві поради, і готує звіти щодо комплаєнс-ри-

зиків у освітній галузі та візуалізує цілеспрямоване дотримання суб'єктами освітньої галузі вимог нормативно-правового характеру та зобов'язань, щодо доброчесності, транспарентності, анти дискримінаційної поведінки, конфіденційності, автаркічності, боротьби з корупцією, врегулювання внутрішньогалузевих конфліктів, закупівель, природоохоронної діяльності, забезпечення інформаційно-комунікаційних зв'язків, трудового законодавства, обробки персональних даних, ковенантів, кібербезпеки та синергії у освітній галузі, що підтвердить відповідність функціонування та розвитку внутрішньогалузевого середовища встановленим вимогам, стандартам та правилам. Доведено, що комплекс інструментів і процедур у комплаєнс-системі освітньої галузі має бути адаптивним, системним або локальним. До інструментів комплаєнс-системи освітньої галузі належать механізми та моделі, які спрямовані на управління комплаєнс-ризиком у внутрішньогалузевому середовищі.

11. Сформовані теоретико-методичні засади стратегічного планування освітньої галузі, які доповнюються парадигмою інвестиційно-інноваційного вектору та модульованими компонентами, що істотно розширює процес використання потенціалу освітньої галузі. Доведено, що стратегічне планування в освітній галузі здійснюється в межах встановлених етапів та розв'язує завдання, які деталізують вектори, тактичні цілі та оперативні дії з позицією на особливості управління розвитком освітнього середовища країни.

12. Запропоновано концептуально-методичну підтримку процесу функціонування та стратегічного управління освітньої галузі, яка на основі еволюції концепцій управління ґрунтується на синтезованому застосуванні принципів, методів і способів впливу суб'єкта стратегічного управління в освітній галузі на відповідний об'єкт управління для реалізації стратегічного потенціалу, що забезпечить реалізацію інноваційних стратегій, пріоритетів та створення нових моделей освітніх процесів і розвитку механізмів інституційно-суспільного управління у освітньому середовищі. Модель стратегічного управління освітньої галузі надає відповідь на питання, щодо управлінських рішень, які мають формувати суб'єкти управління у освітньому середовищі. Процес управління візуалізує взаємодію суб'єкта й об'єкта управління, а вплив процесу стратегічного управління спрямований на розв'язання пріоритетних завдань, які поставлені перед об'єктом управління при здійсненні діяльності. Доведено, що модель процесу стратегічного управління у освітній галузі у загальному вигляді представлена як опис дій органу управління щодо структурно-функціональних елементів освітньої галузі та до себе як елементу внутрішньогалузевої системи. Стратегічне управління у внутрішньогалузевому середовищі є відокремленою діяльністю, яка забезпечує розв'язання керованим об'єктом пріоритетних завдань та досягнення мети. Як мета, на досягнення якої спрямована стратегічна діяльність суб'єктів освітньої галузі, може виступати як досягнення кількісно або якісно визначеного стану за певний період, або забезпечення функціонування освітньої галузі протягом певного часу в кількісно або якісно встановлених параметрах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Баженков Є. В. Теоретико-методологічні засади стратегічного управління освітньої галузі: монографія. Одеса: ОЛДІ+, 2022. 372 с. (21,48 д.а.).

Статті у виданнях, індексованих міжнародними наукометричними базами Scopus, Web of Science

2. Сафонов Ю. М., Рожко О. Д., Ємельяненко Л. М., **Баженков Є. В.**, Бридун Є. В. Науково-методичний підхід до оцінювання бюджетних дисбалансів. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. Том 5, № 40. С. 99–109. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3566>. Журнал індексується і реферується у науково-метричній базі Web of Science (загальний обсяг 1,26 д.а., особистий внесок автора: запропоновано авторське бачення концепції хронічного бюджетного дефіциту та специфіку дефіцитного фінансування державних витрат у рамках концепції контрциклічного регулювання – 0,27 д.а.).

3. Komar Olha, **Bazhenkov Ievgen**, Vnukova Olga, Kolomoiets Halyna, Yanchyshyn Anatolii, Polishchuk Oksana. Theoretical Principles Of Using Innovative Modern Technologies In Higher Education Institutions. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2021. Vol. 1, No. 9. P. 185–190. URL: http://paper.ijcsns.org/07_book/202109/20210926.pdf. Журнал індексується і реферується у науково-метричній базі Web of Science (загальний обсяг 1,31 д.а., особистий внесок автора: запропоновано практичну складову особистісно-орієнтованих інноваційних педагогічних технологій в освітньому процесі при підготовці фахівців у закладах вищої освіти – 0,21 д.а.).

4. Safonov Y., Marichereda V., **Bazhenkov Ievgen** Economic tools of realization strategic management in universities. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2021. Vol. 7, № 4. P. 182–187. URL: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1274>. Журнал індексується і реферується у науково-метричній базі Web of Science (загальний обсяг 1,02 д.а., особистий внесок автора: запропоновано набір показників оцінки процесу реалізації стратегічного управління, фактори контролю, показники розвитку для ЗВО – 0,34 д.а.).

5. Safonov Yurii, Galtsova Olga, **Bazhenkov Ievgen**. Evolution of Higher Education: prospects – Modernization concepts. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2021. Vol. 7, № 5. P. 192–197. URL: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1571>. Журнал індексується і реферується у науково-метричній базі Web of Science (загальний обсяг 1,01 д.а., особистий внесок автора: запропоновано стратегію розвитку вищої освіти, яка передбачає максимальну ефективність ресурсів: організаційних, інституційних, інструментальних 0,33 д.а.)

6. Kholiavko Nataliia, Popelo Olha, **Bazhenkov Ievgen**, Shaposhnykova Iryna, Sheremet Oleh. Information and communication technologies as a tool of strategy for ensuring the higher education adaptability to the digital economy challenges.

International Journal of Computer Science & Network Security. 2021. Vol. 21, № 8. URL: <https://koreascience.kr/article/JAKO202127452890430.view?orgId=anpor&hide=breadcrumb,journalinfo>. Журнал індексується і реферується науково-метричній базі Web of Science (загальний обсяг 0,89 д.а., особистий внесок автора: запропоновано концепцію щодо викликів цифрової економіки в освіті – 0,18 д.а.).

7. Safonov Y., Usyk V., Bazhenkov Ie. Digital transformations of Education policy. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2022. Vol. 8. № 2. P. 127–136. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1759/1777>. Журнал індексується і реферується у науково-метричній базі Web of Science (загальний обсяг 1,04 д.а., особистий внесок автора: запропоновані рекомендації щодо впровадження національних стратегій цифрових навичок і формування національних коаліцій цифрових навичок і цифрових робочих місць – 0,34 д.а.).

**Статті у наукових фахових виданнях України та виданнях,
включених до міжнародних наукометричних баз:**

8. Баженов Є. В. Державне регулювання архітектоніки національної освіти. *Інтелект XXI*. 2018. № 1. С. 253–260. URL: <http://www.intellect21.nuft.org.ua/index.php/1-2018>. Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: Index Copernicus; Google Scholar; Vernadsky National Library; Crossref; OUCI (0,42 д.а.).

9. Баженов Є. В. Встановлення цілей у стратегічному управлінні освітньої галузі. *Вчені записки Таврійського національного університету*. 2019. Т. 30(69), № 1. С. 130–134. URL: http://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/30_69_1/26.pdf. Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: Index Copernicus, Google Scholar, Crossref, OUCI, Vernadsky National Library. (0,61 д.а.).

10. Баженов Є. В. Концептуальні фактори контролінгу в системі стратегічного управління освітньої галузі. *Економічний простір*. 2020. № 153. С. 147–151. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1103>. Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: Index Copernicus, Google Scholar, Crossref, Open Ukrainian Citation Index, Vernadsky National Library (0,68 д.а.).

11. Баженов Є. В. Застосування методології форсайту в освітній галузі України. *Економічний простір*. 2021. № 176. С. 55–160. URL : <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1043>. Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: Index Copernicus, Google Scholar, Crossref, Open Ukrainian Citation Index, Vernadsky National Library (0,7 д.а.).

12. Баженов Є. В. Генезис методичних підходів до формування стратегії в освітній галузі під впливом глобальних викликів. *Наукові праці МАУП. Економічні науки*. 2021. Вип. 4(63). С. 128–133. URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/economics/article/view/1287>. Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: Index Copernicus, Google Scholar (0,73 д.а.).

13. Баженков Є. В. Теоретичні аспекти системно-функціонального підходу до стратегічного управління в освітній галузі. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2021. Том 20, Вип. 3(49). С. 130–142. URL: <http://rinek.onu.edu.ua/article/view/255716>. Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: Index Copernicus, Google Scholar (0,74 д.а.).

14. Баженков Є. В. Системно-функціональний концептуалізм стратегічного управління освітньої галузі. *Науковий вісник Полісся*. 2021. № 2(23). С. 16–27. Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: Ulrichsweb™ Global Serials Directory, Google Scholar, Web of Science, Index Copernicus Research Bib, World Cat, BASE, Cross Ref, Open Ukrainian Citation Index, The Lens, Dimensions, Scite, Microsoft Academic (0,75 д.а.).

15. Баженков Є. В. Концептуальна модель методології форсайту у стратегічному управлінні освітньої галузі. *Вісник Сумського національного аграрного університету Серія «Економіка і менеджмент»*. 2021. Випуск 4(90). С. 3–10. URL: <https://snaujournal.com.ua/index.php/journal/article/view/242/153>. Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: Index Copernicus, Google Scholar (0,81 д.а.).

16. Баженков Є. В. Державне регулювання освітньої галузі в умовах воєнного часу. *Ефективна економіка*. 2022. № 6. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/122>. Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: Index Copernicus, Google Scholar, Crossref (0,72 д.а.).

17. Баженков Є. В. Діагностика в системі стратегічного управління освітньої галузі. *Причорноморські економічні студії*. 2022. Випуск 76. С. 188–191. URL: <http://bses.in.ua/uk/76-2022>. Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: Index Copernicus, Google Scholar, Indexed in the ICI Journal Master List. (0,71 д.а.).

18. Баженков Є. В. Стратегічний потенціал у системі управління освітньої галузі. *Економіка і суспільство*. 2022. № 42. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1612>. Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: Vernadsky National Library, Google Scholar, Index Copernicus, CiteFactor, Eurasian Scientific Journal Index (ESJI), Directory of Open Access Journals (DOAJ). (0,81 д.а.).

19. Баженков Є. В. Модель діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2022. Випуск 68. С. 54–61. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1173>. Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: Vernadsky National Library, Google Scholar, Ulrich's Periodicals Directory, Index Copernicus, World Cat, Crossref, Open Ukrainian Citation Index. (0,74 д.а.).

20. Баженков Є. В. Концептуальна основа стратегічного потенціалу розвитку освітньої галузі. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2022. Том 21. Випуск 1(50), URL– <http://rinek.onu.edu.ua/article/view/270398>.

Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: Index Copernicus, Google Scholar (0,82 д.а.)

21. Баженков Є. В. Моніторинг у системі стратегічного управління освітньої галузі. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. № 2. С. 269–275. URL: <http://ujae.org.ua/monitoryng-u-systemi-strategichnogo-upravlinnya-osvitnoyi-galuzi/> Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: Index Copernicus, WorldCat, Google Scholar, Windows Live Academic, Research Bible, Open Academic Journals Index, Cite Factor, Info Base (0,79 д.а.)

22. Баженков Є. В. Контролінг у системі стратегічного управління освітньої галузі. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 4. С. 312–318. URL: [http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekonnew/2022/VKNU-ES-2022-N4\(308\)](http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekonnew/2022/VKNU-ES-2022-N4(308)). Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: Index Copernicus, World Cat, Google Scholar. (0,82 д.а.)

23. Баженков Є. В. Концептуальне забезпечення стратегічного планування в освітній галузі. *Актуальні проблеми економіки*. 2022. № 6–7 (252–253). С. 90-99. URL: http://eco-science.net/wp-content/uploads/2022/07/06-07.22._topic_Vazhenkov-I.V.-90-99.pdf. Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: EBSCOhost, Econ Lit, ABI / Inform (by Pro Quest), Erih Plus, Cabell's Directories (0,74 д.а.)

24. Баженков Є. В. Концептуальна основа моніторингу в системі стратегічного управління освітньої галузі. *Актуальні проблеми економіки*. 2022. № 9(255). URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2022/09/09.22._topic_Ievgen-V.-Vazhenkov-6-14.pdf. Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: EBSC Ohost, Econ Lit, ABI / Inform (by Pro Quest), Erih Plus, Cabell's Directories (0,78 д.а.)

25. Баженков Є. В. Структурно-логічна модель побудови комплєнс-системи в освітній галузі. *Актуальні проблеми економіки*. 2022. № 8(254). URL: <https://eco-science.net/wp-content/uploads/2022/08/1-051Ievgen-V.-Vazhenkov.pdf>. Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: EBSC Ohost, Econ Lit, ABI / Inform (by Pro Quest), Erih Plus, Cabell's Directories (0,76 д.а.)

26. Баженков Є. В., Бережна Т. І. Здоров'язбережувальна технологія «навчання в русі» в контексті ідей Нової української школи. *Проблеми освіти*. 2022. № 1(96). С. 42–54. URL: <https://imzo-journal.org.ua/index.php/journal/article/view/49/44>. Журнал індексується і реферується у науково-метричних базах: Index Copernicus, Google Scholar. (1,09 д.а., особистий внесок автора: запропоновано авторське бачення здоров'я зберігаючого середовища, екологізації освіти, валеологічної культури учасників навчально-виховного процесу – 0,54 д.а.)

Публікації у науково-метричних виданнях інших держав:

27. Vazhenkov Ievgen. Economic factor of Education. Global Academics. 2018. № 1(1). P. 160–168. URL: <https://www.i-journal.org/upload/1.pdf>. Журнал індексується і реферується Бібліотекою Конгресу США <https://eresources.loc.gov/record=b3363556~S1>. (0,49 д.а.)

28. Bazhenkov Ievgen Functioning Process Model and Strategic Management in the Educational Sector. *Global Academics*. 2022. № 3(15). P. 29–38. URL: <https://www.i-journal.org/upload/15.pdf>. Журнал індексується і реферується Бібліотекою Конгресу США <https://eresources.loc.gov/record=b3363556~S1>. (0,8 д.а.)

29. Bazhenkov Ievgen, Berezhna Tamila. Aspects of Health Care Activities of Primary School Teachers in the Implementation of the Ideas of the “New Ukrainian School”. *Global Academics*. 2022. № 3(15). URL: <https://www.i-journal.org/upload/15.pdf>. Журнал індексується і реферується Бібліотекою Конгресу США <https://eresources.loc.gov/record=b3363556~S1>. (загальний обсяг 1,03 д.а., особистий внесок автора: запропоновано авторське бачення здоров'я зберігаючого середовища, екологізації освіти, валеологічної культури учасників навчально-виховного процесу – 0,51 д.а.).

30. Bazhenkov Ievgen, Berezhna Tamila. Essence and Structural Formation of Living Environment in Educational Institution. *Global Academics*. 2022. № 2(16). P. 32–41. URL: <https://www.i-journal.org/upload/16.pdf>. Журнал індексується і реферується Бібліотекою Конгресу США <https://eresources.loc.gov/record=b3363556~S1>. (загальний обсяг 1,10 д.а., особистий внесок автора: запропоновано алгоритм моделювання процесу створення життєвого середовища для навчального закладу – 0,5 д.а.).

31. Bazhenkov Ievgen. Features of the Educational Process in the Conditions of the Emergency in Ukraine. *Global Academics*. 2022. № 2(16). P. 41–54. URL: <https://www.i-journal.org/upload/16.pdf>. Журнал індексується і реферується Бібліотекою Конгресу США <https://eresources.loc.gov/record=b3363556~S1>. (0,54 д.а.).

Публікації у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та семінарів:

32. Баженков Є. В., Коломоєць Г. А., Ребрина А. А., Дикий О. Ю. Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення. Матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет конф. (28–29 травня 2020 р., м. Київ) / Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2020. 626 с. Електронне видання. URL: https://drive.google.com/file/d/1MlbaMa3RdAvYtfQB41fYLHxBkbwYDQq8/view?usp=share_link (Особистий внесок автора: запропоновано методику особистісно-орієнтованих педагогічних технологій у сучасному освітньому середовищі. – 7,02/1,75 д.а.).

33. Баженков Є. В., Дикий О. Ю., Коломоєць Г. А., Ребрина А. А., Кліванська Ю. А. Впевнений старт до НУШ: досвід реалізації початкової та перехід до середньої школи. Матеріали наук. практ. інтернет конф. з міжнародною участю (03–08 липня 2021 р., м. Луцьк). 90 с. Електронне видання URL: https://drive.google.com/file/d/1Go_mFHy3FBLj1hyffyploh2apRj1RmqM/view?usp=share_link (Особистий внесок автора: сформульовано рекомендації НУШ для середньої школи. – 3,65/0,73 д.а.).

34. Баженов Є. В. Professional training of qualified specialists is the key to Economic Development of the state. *Mechanism for economic development in the context of global changes: international experience*: International scientific and practical conference (Riga, June 4–5 2021): conference proceedings, Riga: “Baltija Publishing”, 2021. С. 88–90. (0,11 д.а.) URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/146/7711/16117-1>

35. Баженов Є. В. Якісна освіта як запорука національного розвитку України. *Актуальні проблеми теорії і практики менеджменту*: XI Міжнародна науково-практична конференція (Державний університет «Одеська політехніка», м. Одеса, 27 травня 2022): матер., Одеса, 2022. С. 155–157. (0,12 д.а.)

36. Vazhenkov Ievgen Theoretical concept of structural-functional sector in the conditions of martial law. *Формування обліково-аналітичного забезпечення організаційно-управлінської підтримки суб'єктів національної економіки*: Міжнародна науково-практична конференція (ОНУ імені І.І. Мечникова, м. Одеса, 25 травня 2022 року): матер., Одеса, 2022. С. 17–19. (0,12 д.а.)

37. Баженов Є. В. Джуніор – як засіб підвищення рівня мотивації до уроків фізичної культури в сучасному освітньому вимірі. *Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення*: II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф (25–26 серпня 2022 року в режимі онлайн) / упорядн.: Баженов Є. В., Цьось А. В., Коломоєць Г. А., Дикий О. Ю., Ребрина А. А., Боляк А. А., Кліванська Ю. А., Буянова Г. В., 2022. 431 с. (0,11 д.а.) <https://drive.google.com/file/d/19sbNUV27h-aF2OfAgWkb1L6pP6ajoZik/view>

38. Баженов Є. В. Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» як центр експериментальної педагогіки. *Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність*: Науково-методичний збірник / за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек», 2022. С. 9–12. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpnevakonferencia/2022/Mizhn.serp.n.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Nauk-metod.zbirnyk-Osv.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu-%20Innovatsiyna.ta.projektna.diyalnist.pdf> (0,17 д.а.)

Авторські свідоцтва:

39. Свідоцтво про авторське право на монографію «Теоретико-методологічні засади стратегічного управління освітньої галузі» №113960 від 27 липня 2022.

40. Свідоцтво про авторське право на статтю «Генезис методичних підходів до формування стратегії в освітній галузі під впливом глобальних викликів» №113073 від 30 травня 2022.

41. Свідоцтво про авторське право на статтю «Концептуальна модель методології форсайту у стратегічному управлінні освітньої галузі» №113074 від 30 травня 2022.

42. Свідоцтво про авторське право на статтю «Застосування методології форсайту в освітній галузі України» №113075 від 30 травня 2022.

АНОТАЦІЯ

Баженков Є. В. Забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі: теорія і методологія. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая, Київ, 2023.

Дослідження присвячене формуванню концептуальної основи та науковому обґрунтуванню теоретико-методологічного базису, методичних положень і рекомендацій щодо забезпечення системи стратегічного управління освітньої галузі, що дозволить підвищити рівень стратегічного управління у освітній галузі в умовах глобальних викликів і посиленних інтеграційних процесів. Наукове дослідження спрямоване на вирішення сучасних проблемних питань у забезпеченні системи стратегічного управління освітньої галузі через концепти еволюційної парадигми функціонування та розвитку освітньої сфери країни.

Сформовано концептуально-методологічну основу стратегічного потенціалу розвитку освітньої галузі в умовах глобальних викликів, яка ґрунтується на архітектурі синтезу та семантичного моделювання інвестиційної, інноваційної та інтеграційної складової в освітній галузі, враховує об'єктивні та потенційні її можливості, характерні особливості функціонування суб'єктів освітньої діяльності, здатністю їх вирішувати на ринку освітніх послуг, врахування стратегічних пріоритетів стейкхолдерів, що уможливорює за рахунок сукупності наявних ресурсів, можливостей і здібностей забезпечити ефективність процесу розробки та реалізації стратегії розвитку освітньої галузі. Запропоновані методичні підходи до застосування методології форсайту у стратегічному управлінні освітньої галузі.

Розроблено механізм комплексної системи стратегічного управління процесом модернізації освітньої галузі. Запропоновано науково-методичне забезпечення застосування системно-функціонального підходу до стратегічного управління галузі. Обґрунтовано генезис методичних підходів до організації стратегічного управління в освітній галузі під впливом глобальних викликів. Сформовано концепцію моніторингу в системі стратегічного управління освітньої галузі. Запропоноване концептуальне забезпечення діагностики в системі стратегічного управління освітньої галузі. Визначений концептуальний базис та підходи щодо контролінгу в системі стратегічного управління освітньої галузі.

Запропоновані наукові засади та методологічні домінанти побудови комплаєнс-системи в освітній галузі, яка є незалежною функцією органів внутрішньогалузевого управління, що моніторить, діагностує, оцінює, надає відповідні внутрішньогалузеві поради, і готує звіти щодо комплаєнс-ризиків у освітній галузі та візуалізує цілеспрямоване дотримання суб'єктами освітньої галузі вимог нормативно-правового характеру та зобов'язань, щодо добросовісності,

транспарентності, антидискримінаційної поведінки, конфіденційності, автаркічності, боротьби з корупцією, врегулювання внутрішньогалузевих конфліктів, закупівель, природоохоронної діяльності, забезпечення інформаційно-комунікаційних зв'язків, трудового законодавства, обробки персональних даних, ковентів, кібербезпеки та синергії в освітній галузі.

Дослідження дозволило обґрунтувати теоретико-методичні засади стратегічного планування освітньої галузі. Набуло подальшого розвитку концептуально-методична підтримка процесу функціонування та стратегічного управління освітньої галузі.

Ключові слова: освітня галузь, система, стратегічне управління, національна економіка, стратегічний потенціал, розвиток, моніторинг, діагностика, контроль, стратегічне планування, моделювання, державне регулювання, освітні послуги, вектори розвитку.

ANNOTATION

Bazhenkov Ie. Provision of the strategic management system of the educational industry: theory and methodology. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Economic Sciences in the specialty 08.00.03 – economics and management of the national economy. – International Scientific and Technical University named after Academician Yuriy Bugai, Kyiv, 2023.

The study is devoted to the formation of a conceptual basis and scientific substantiation of the theoretical and methodological basis, methodological provisions and recommendations for providing a system of strategic management of the educational sector, which will allow to increase the level of strategic management in the educational sector in the conditions of global challenges and strengthened integration processes. Scientific research is aimed at solving modern problematic issues in providing a system of strategic management of the educational sector through the concepts of the evolutionary paradigm of the functioning and development of the educational sphere of the country.

The conceptual and methodological basis of the strategic potential of the development of the educational sector in the face of global challenges has been formed, which is based on the architecture of synthesis and semantic modeling of the investment, innovation and integration component in the educational sector, takes into account its objective and potential opportunities, the characteristic features of the functioning of subjects of educational activity, the ability to solve them in the market of educational services, taking into account strategic priorities of stakeholders, which makes it possible due to the combination of available resources, opportunities and abilities to ensure the effectiveness of the process of development and implementation of the strategy for the development of the educational sector. Proposed methodical approaches to the application of the foresight methodology in the strategic management of the educational sector,

which allows using parametric tools of a fundamental and applied orientation to focus on multivariate modeling of the prospects of the educational sector and the development of the educational environment in the country, considering the influence of controlled and uncontrolled factors.

A mechanism of a complex system of strategic management of the process of modernization of the educational sector has been developed, which produces a complex of systemic and adaptive interaction of agreed components of organizational, structural, functional, resource and methodical direction, which are oriented to the permanent solution of strategic tasks of intra-branch modernization, considering market levers and regulators. A scientific and methodological support for the application of the system-functional approach to the strategic management of the industry is offered, which generalizes the study of the management structure in the educational industry, the identification of the functions of the elements, the systematization of intra-industry management according to the commonality of the functional purpose, and the synthesis of the rules of system interaction in the intra-industry environment, taking into account strategic factors and entropy.

The genesis of methodological approaches to the organization of strategic management in the educational sector under the influence of global challenges, which involve a multifaceted, structural-functional and formal-behavioral management process that ensures the formation and implementation of strategies for the development of the educational sector, is justified. The concept of monitoring in the system of strategic management of the educational sector was formed, which is complemented by components of interconnected elements and system-functional and structural-organizational monitoring of the course and nature of qualitative or quantitative changes in the strategic management of the educational sector.

The proposed conceptual provision of diagnostics in the system of strategic management of the educational sector, which is complemented by the paradigm of multi-element comprehensive research of the socio-economic activity of the educational sector and the detection of deviations from stable and defined parameters and the prevention of disruption of activities in the intra-industry environment. The conceptual basis and approaches to controlling in the system of strategic management of the educational sector are defined, which are complemented by a complex of synthesized interaction of elements of strategic management with socio-economic components in the educational sector. Proposed scientific principles and methodological dominants for building a compliance system in the educational sector, which is an independent function of intra-sectoral management bodies that monitors, detects, diagnoses, evaluates, provides relevant intra-sectoral advice, and prepares reports on compliance risks in the educational sector and visualizes targeted compliance subjects of the educational field of regulatory and legal requirements and obligations regarding integrity, transparency, anti-discriminatory behavior, confidentiality, autarky, fight against corruption, settlement of intra-industry conflicts, procurement, environmental protection activities, provision of information and communication links, labor

legislation, processing of personal data, covenants, cyber security and synergies in the educational sector.

The study made it possible to substantiate the theoretical and methodological principles of strategic planning in the educational sector, which are supplemented by the paradigm of the investment and innovation vector and modular components. The conceptual and methodological support of the process of functioning and strategic management of the educational sector has gained further development. The practical significance of the obtained results is that the theoretical and methodological provisions of the dissertation have been brought to the level of specific methods and recommendations.

Key words: educational sector, system, strategic management, national economy, strategic potential, development, monitoring, diagnostics, controlling, strategic planning, modeling, state regulation, educational services, development vectors.

